

University of Groningen

Koopkrachteffecten van afschaffing van de gebruikersheffing van de OZB op woningen

Allers, M.A.

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2003

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Allers, M. A. (2003). *Koopkrachteffecten van afschaffing van de gebruikersheffing van de OZB op woningen*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Koopkrachteffecten van afschaffing van de gebruikersheffing van de OZB op woningen

dr. M.A. Allers

Rapport 03-02
September 2003
ISBN 90 76276 27 7

COELO

Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
Faculteit der Economische Wetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen
Postbus 800
9700 AV Groningen

www.coelo.nl

Inhoudsopgave

0. Voorwoord	4
1. Inleiding	5
1.1. Algemeen	5
1.2. Onderzoeksvragen.....	5
1.3. Opbouw rapport	6
2. OZB-operatie: herverdeeleeffecten voor gemeenten.....	7
2.1. Berekening.....	7
2.2. Gederfde belastingopbrengst.....	9
2.3. Per saldo effect op de gemeentebegroting	9
2.4. Kostendekkend maken riool en reiniging	11
2.5. Andere mogelijkheden om de eigen inkomsten te verhogen.....	13
2.6. Bezuinigingsmogelijkheden	13
2.7. Voordeelgemeenten.....	14
2.8. Conclusies.....	14
3. Koopkrachteffecten OZB-operatie	16
3.1. Verschillen tussen huishoudens	16
3.2. Verschillen tussen gemeenten.....	16
3.3. Buiten de boot	17
Kwijtschelding	18
Bewoning van niet-woningen	18
Onzelfstandige woonruimten	18
Recreatiewoningen	19
3.4. Conclusie	19
4. OZB-operatie en koopkrachtreparatie in het kader van het nieuwe zorgstelsel.....	20
4.1. Koopkrachteffecten nieuwe zorgverzekering	20
4.2. Koopkrachtreparatie door OZB-operatie	21
4.3. Alternatieven voor koopkrachtreparatie	22
4.4. Conclusie	23
5. Conclusies.....	24
5.1. Herverdeeleeffecten tussen gemeenten	24
5.2. Inkomenseffecten voor huishoudens.....	24
5.3. Koopkrachteffecten in relatie tot die van het nieuwe zorgstelsel.....	24
Bijlage 1 Argumenten pro en contra afschaffing OZB	26
Argumenten voor afschaffing	26
Nadelen van afschaffing.....	27
Bijlage 2: herverdeel- en inkomenseffecten effecten OZB-operatie per gemeente.....	29

0. Voorwoord

Dit rapport is geschreven in opdracht van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). De auteur dankt Mattheus Wassenaar van het ministerie van Financiën voor het beschikbaar stellen van gegevens over de algemene uitkering en Marcel Lever en Nicole Bosch van het CPB voor inlichtingen over de koopkrachtberekeningen omtrent de invoering van het nieuwe zorgstelsel. Robbert Verkuijlen, Gijs Oskam (beiden VNG), Eduard Gerritsen, Corine Hoeben en Cees Sterks (allen COELO) hebben een eerdere versie van dit rapport van commentaar voorzien. Eventuele resterende onvolkomenheden komen voor rekening van de auteur.

1. Inleiding

1.1. Algemeen

In het Strategisch Akkoord van het kabinet-Balkenende II staat het voornemen om het gebruikersdeel van de OZB op woningen af te schaffen. Dit is een onderdeel van een pakket maatregelen, dat onder andere beoogt inkomenscompensatie te bieden voor de lastenverzwaring als gevolg van de overstap op een nieuw zorgstelsel in 2006. De gemeenten zouden volledig voor afschaffing worden gecompenseerd door een storting in het gemeentefonds.

Het kabinet-Balkenende I was van plan de OZB op woningen geheel af te schaffen (dus ook het eigenarengedeelte), maar kwam voortijdig ten val. Destijds zijn tal van publicaties verschenen waaruit bleek dat de voordelen van afschaffing ofwel illusoir zijn, ofwel van verwaarloosbare omvang.¹ Ook bleek dat aan afschaffing juist allerlei nadelen zijn verbonden. Dit geldt mutatis mutandis ook voor de huidige kabinetsplannen. Dit rapport gaat hier niet nader op in, maar beperkt zich tot herverdelings- en koopkrachteffecten.²

Dit onderzoek gaat na wat de koopkrachteffecten zouden zijn van afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen. De gevonden koopkrachteffecten worden vergeleken met die van de invoering van het nieuwe ziektekostenstelsel, om te bezien in hoeverre het OZB-plan daadwerkelijk compensatie biedt voor de nadelige koopkrachteffecten die aan invoering van dit stelsel zijn verbonden.

Het kabinet is van plan de gemeenten voor afschaffing van de OZB voor gebruikers van woningen te compenseren door een storting in het gemeentefonds.³ Alle gemeenten samen zouden daardoor na afschaffing van de OZB voor gebruikers van woningen evenveel te besteden hebben als voor de afschaffing. Voor afzonderlijke gemeenten geldt dit echter niet. Het is interessant om na te gaan hoe groot de herverdeeleeffecten zouden zijn wanneer dit voornemen zou worden uitgevoerd. De herverdeeleeffecten van afschaffing van de OZB op woningen kunnen op twee manieren worden beschouwd: vanuit het perspectief van de burger, en vanuit dat van de gemeentelijke begroting.

1.2. Onderzoeksvragen

De volgende vragen komen in dit rapport aan de orde:

¹ Een korte selectie: G.J. te Wechel, 'Afschaffing OZB: negen argumenten tegen en een voor', *B&G*, september 2002, blz. 18-22, M.A. Allers, C.A. de Kam, L. van Leeuwen, J.A. Monsma en C.G.M. Sterks, *Voor- en nadelen van afschaffing van de OZB op woningen*, Groningen, 2002, M.A. Allers, 'Lokale belasting blijft nodig', *ESB*, 5 september 2003, blz. 418-419. Voor een overzicht van de argumenten van de voorstanders, zie R. Luchtenveld en G. Zalm, 'Voor afschaffen van Wet OZB bestaan sterke argumenten', *Het Financieele Dagblad*, 21 januari 2003.

² Voor een overzicht van de voor- en nadelen van afschaffing zie bijlage 1.

³ Kabinetscrisis en -formatie, Tweede Kamer, vergaderjaar 2002-2003, 28637, nr. 19.

- Welke herverdeel-effecten treden op tussen gemeenten door de compensatie via de algemene uitkering? Sommige gemeenten zullen de algemene uitkering meer zien stijgen dan de belastingopbrengst daalt. Andere gemeenten zullen er bij inschieten.
- In hoeverre kunnen nadeelgemeenten afschaffing van de OZB op woningen opvangen door de kostendekkendheid van rioolrecht en reinigingsheffing te verhogen? Hoeveel gemeenten blijven bij volledige kostendekking nog met tekorten zitten, en hoe groot zijn deze tekorten? Hoeveel stijgt de collectieve lastendruk als nadeelgemeenten hun nadeel zoveel mogelijk opvangen door de kostendekkendheid op te voeren?
- Wat zijn de gevolgen voor de lokale lasten? Deze lasten dalen door het wegvallen van de OZB op gebruikers van woningen, maar stijgen door hogere rioolrechten en reinigingsheffingen. Het saldo verschilt per gemeente.
- Wat zijn de koopkrachteffecten van afschaffing van de OZB voor gebruikers van woningen en de resulterende verhoging van rioolrechten en reinigingsheffingen? Hierbij is ook van belang dat niet alle huishoudens wat betreft hun huisvesting in de categorie “woningen” vallen (verzorgingstehuizen en boerderijen zijn niet-woningen).
- Hoe verhouden deze koopkrachteffecten zich tot het kabinetsdoel om compensatie te bieden voor de nadelige inkomenseffecten van het nieuwe ziektekostenstelsel?

1.3. **Opbouw rapport**

In hoofdstuk twee worden de herverdeel-effecten van de OZB-operatie berekend. Het herverdeelbedrag per gemeente is het saldo van de extra algemene uitkering en de gederfde OZB-opbrengst. Vervolgens wordt bezien in hoeverre gemeenten die er bij inschieten hun financiële teruggang kunnen opvangen door bijvoorbeeld de tarieven van rioolrecht en reinigingsheffing te verhogen.

Hoofdstuk drie brengt de inkomenseffecten voor huishoudens in beeld die voortvloeien uit de OZB-operatie. Het gaat om de verandering in de lokale lasten, en om de vraag welke huishoudens wel en welke niet profiteren van afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen.

Hoofdstuk vier gaat na in hoeverre de OZB-operatie een bijdrage levert aan de reparatie van de koopkrachteffecten van de geplande invoering van het nieuwe zorgstelsel. Eerst wordt nagegaan hoe het CPB een en ander heeft berekend. Dan worden de koopkrachteffecten van de OZB-operatie conform de CPB-methode vergeleken met de uitkomsten van de berekening in hoofdstuk drie. Ten slotte wordt een alternatieve koopkrachtreparatiemaatregel doorgerekend en vergeleken met het OZB-voorstel.

Hoofdstuk vijf vat de conclusies samen. Bijlage 1 geeft een overzicht van de argumenten pro en contra afschaffing van de OZB. Bijlage 2 bevat de herverdeel- en inkomenseffecten per gemeente.

2. OZB-operatie: herverdeeleffecten voor gemeenten

Om gemeenten voor afschaffing van de gebruikersheffing OZB op woningen te compenseren wordt ongeveer 1 miljard euro aan het gemeentefonds toegevoegd. Dit bedrag wordt echter niet naar rato van de gederfde belastingopbrengst over alle gemeenten verdeeld. Hieronder wordt op basis van plausibele uitgangspunten met betrekking tot de verdeling van de compensatie via de algemene uitkering berekend hoeveel de algemene uitkering in elke gemeente stijgt. Vervolgens wordt hier de gederfde belastingopbrengst van afgetrokken zodat het herverdeelbedrag resulteert. Hierna wordt berekend in hoeverre nadeelgemeenten hun financiële achteruitgang kunnen compenseren door de kostendeckering van het rioolrecht en de reinigingsheffing te verhogen. Ten slotte wordt de vraag behandeld welke andere mogelijkheden gemeenten hebben om hun nadeel op te vangen.

2.1. Berekening

De stijging van de algemene uitkering per gemeente is nog niet met zekerheid te becijferen. Deze hangt namelijk af van de manier waarop de toevoeging aan het gemeentefonds wordt verdeeld. We gaan er van uit dat het compensatiebedrag in het gemeentefonds wordt verdeeld via het cluster Eigen inkomsten. Gezien de uitgangspunten van de Financiële-verhoudingswet – kostengeïoriënteerdheid en compensatie voor verschillen in belastingcapaciteit – ligt het nu eenmaal niet voor de hand om aan allerlei andere verdeelmaatstaven te gaan sleutelen.

Het cluster Eigen inkomsten bestaat uit de verdeelmaatstaf OZB en een deel van de maatstaf woonruimten.⁴ Deze maatstaven zijn in 1997 ingevoerd met het doel rekening te houden met de mate waarin gemeenten hun uitgaven kunnen bekostigen uit de eigen belastingopbrengst. Het deel van deze maatstaven dat betrekking heeft op de belasting op gebruikers van woningen kan vervallen na afschaffing hiervan (zie box 1).

Veranderingen in het gemeentefonds die gepaard gaan met grote herverdelingseffecten worden doorgaans geleidelijk ingevoerd door gebruik te maken van zogeheten suppletie-uitkeringen. Wij kijken hier echter alleen naar de uiteindelijke effecten.

⁴ De verdeelmaatstaf OZB bestaat uit 80 procent van de WOZ-waarde van woningen en 70 procent van de WOZ-waarde van niet-woningen, gedeeld door 2.268 euro. Dit wordt vermenigvuldigd met het zogeheten rekentarief (in 2003: 4,99 euro). De maatstaf woonruimten in het eigeninkomstencoluster kent een tarief per eenheid van -23,04 euro (zie *Junicirculaire 2003 gemeentefonds*, ministerie van BZK, bijlage 3). Dit bestaat uit een bedrag van -44,32 euro in verband met de OZB-capaciteit woningen, -22,16 euro voor de OZB-capaciteit niet-woningen en 43,44 euro voor de Zalmsnip (bron: ministerie van Financiën). De Zalmsnip staat ook op de nominatie om te worden afgeschaft, maar daar gaan we hier niet op in.

Box 1 Verdeling algemene uitkering⁵

De algemene uitkering uit het gemeentefonds wordt over gemeenten verdeeld aan de hand van een kleine vijftig verdeelmaatstaven. Bij elke verdeelmaatstaf hoort een bedrag. Zo hoort bij de maatstaf "inwoners" het bedrag 149,14 euro (in 2003). Voor elke gemeente wordt de score op elke verdeelmaatstaf (bijvoorbeeld het aantal inwoners) vermenigvuldigd met het bijbehorende bedrag (in dit geval 149,14 euro). Tellen we dit voor alle verdeelmaatstaven en voor alle gemeente op, dan komen we op het totaalbedrag dat uitgekeerd zou moeten worden.

Het voor het gemeentefonds beschikbare bedrag is echter gekoppeld aan de (gecorrigeerde netto) rijksuitgaven. Om het beschikbare bedrag te koppelen aan het berekende bedrag is de uitkeringsfactor in het leven geroepen. Stel dat op basis van de verdeelmaatstaven een bedrag van 10 miljard euro wordt berekend, terwijl er 12 miljard euro beschikbaar is. De uitkeringsfactor is dan 1,2. Per inwoner krijgen gemeenten bijvoorbeeld niet 149,14 euro uitgekeerd, maar 20 procent meer.

Enkele verdeelmaatstaven vallen niet onder de uitkeringsfactor. De belangrijkste hiervan is de verdeelmaatstaf OZB. Het bedrag dat wordt berekend door per gemeente de score voor alle verdeelmaatstaven die onder de uitkeringsfactor vallen te vermenigvuldigen met de bijbehorende bedragen heet de uitkeringsbasis. De algemene uitkering die een gemeente krijgt is gelijk aan de uitkeringsbasis vermenigvuldigd met de uitkeringsfactor, plus het bedrag dat wordt verdeeld via de verdeelmaatstaven die niet onder de uitkeringsfactor vallen (score maal bedrag).

Bij de verdeelmaatstaf OZB hoort een negatief bedrag (in 2003: -4,99 euro)⁶. Als de OZB voor gebruikers van woningen zou worden afgeschaft, dan zou dit negatieve getal alleen nog op de waarde van niet-woningen van toepassing zijn. Voor het eigenarendeel van de OZB op woningen gaan we uit van -2,77 in plaats van -4,99 euro. Dit is berekend als $125/225 \times -4,99$. Het OZB-tarief voor eigenaren van woningen bedraagt namelijk in veruit de meeste gevallen 125 procent van het tarief voor gebruikers (het wettelijke maximum).⁷

⁵ Voor meer over dit onderwerp zie bijvoorbeeld M.C. Wassenaar en A.J.W.M. Verhagen, *De financiële verhouding in Nederland*, Sdu, Den Haag, 2002. De verdeelmaatstaven en de bijbehorende getallen voor 2003 zijn te vinden in *Junicirculaire 2003 gemeentefonds*, ministerie van BZK, bijlage 3.

⁶ Het is denkbaar dat het rekestarief na afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen zal worden aangepast doordat een groter deel van de OZB-opbrengst dan van niet-woningen afkomstig zal zijn. Voor niet-woningen worden meestal hogere tarieven gehanteerd dan voor woningen.

⁷ Zie M.A. Allers, E. Gerritsen, C. Hoeben en S. Schrantee, *Atlas van de lokale lasten 2003*, Groningen, 2003, blz. 30.

2.2. Gederfde belastingopbrengst

De gederfde belastingopbrengst is te berekenen als de belastinggrondslag (de WOZ-waarde van woningen gedeeld door 2.268 euro) vermenigvuldigd met het OZB-tarief voor gebruikers van woningen.⁸ Voor 2003 gaat het om bijna 1 miljard euro.

2.3. Per saldo effect op de gemeentebegroting

Voor een gemeente is het van belang of de hogere algemene uitkering opweegt tegen de wegvallende opbrengst uit de OZB op woningen. Dit blijkt lang niet altijd zo te zijn.

Tabel 1 Saldo van extra algemene uitkering en gederfde OZB-opbrengst door afschaffing van de OZB op gebruikers van woningen (euro per inwoner, 2003)

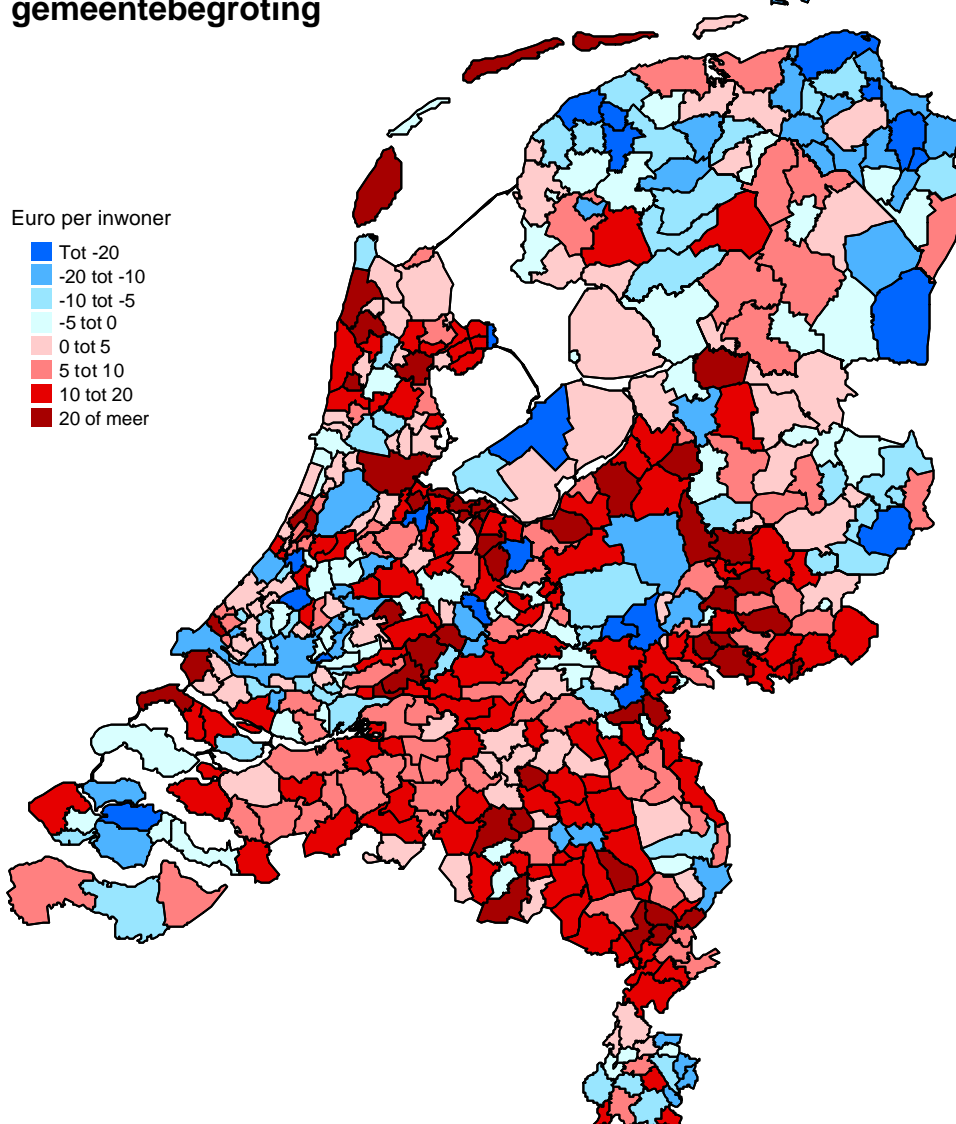
Grootste voordeel			Grootste nadeel		
1	Texel	46	1	Leiden	76
2	Bussum	44	2	Nijmegen	52
3	Ameland	42	3	Arnhem	45
4	Laren	41	4	Het Bildt	43
5	Wester-Koggenland	35	5	Zoetermeer	37
6	Terschelling	33	6	Eemmond	37
7	Baarn	32	7	Leeuwarden	36
8	Noordwijkerhout	31	8	Lelystad	35
9	Oudewater	31	9	Scheemda	30
10	Didam	31	10	Bunnik	30

De bijlage achterin dit rapport bevat cijfers voor alle gemeenten

Kijken we naar het saldo van gederfde belastingopbrengst en gestegen algemene uitkering, dan valt op dat gebieden met relatief dure woningen (zoals het Gooi) en enkele waddeneilanden er aanzienlijk op vooruit gaan (zie tabel 1 en kaart 1). Het meest profiteert Texel (46 euro per inwoner). De 327 voordeelgemeenten gaan er samen 95 miljoen euro op vooruit. Hiervan komt 17 miljoen euro voor rekening van Amsterdam, in absolute zin de grootste voordeelgemeente. Voordeelgemeenten hebben vaak relatief dure woningen binnen hun grenzen (Bussum, Laren, Baarn) of naar verhouding veel woonruimten (gemeenten met veel zomerhuisjes). Soms halen zij een relatief gering deel van hun inkomsten uit de OZB op gebruikers van woningen, bijvoorbeeld doordat de toeristenbelasting veel oplevert (Texel, Ameland, Terschelling).

⁸ De feitelijke belastingopbrengst is iets lager, doordat een deel van de aanslagen wordt kwijtgelaten, door leegstand (geen gebruikersheffing), door afronding op eenheden van 2.268 euro en door lokale vrijstellingen. De gederfde belastingopbrengst als gevolg van kwijtschelding en lokale vrijstellingen kan worden gezien als een besteding van de potentiële belastingopbrengst. Afrondingseffecten (klein) en leegstand (geen gegevens beschikbaar) worden verwaarloosd. Bij de berekeningen is gebruik gemaakt van OZB-tariefgegevens van COELO en WOZ-waardegegevens van het ministerie van Financiën.

Kaart 1. Afschaffing OZB: financieel gevolg voor gemeentebegroting

Leiden heeft het grootste financiële nadeel (76 euro per inwoner). Veel van de 162 nadeelgemeenten liggen in het noorden van het land, of hanteren geen kostendeekkende tarieven voor rioolrecht en reinigingsheffing, waardoor de OZB-opbrengst van gebruikers van woningen hoog is (Leiden, Nijmegen, Arnhem).

De omvang van de herverdeling is minder groot dan bij de herziening van de Financiële-verhoudingswet, waar het maximale voordeel 130 euro per inwoner bedroeg en het maximale nadeel 208 euro.⁹ Het grote verschil is dat toen arme gebieden werden

⁹ Herverdeling 1997 en 2001 samen. Bron: ministerie van Financiën.

beoordeeld, terwijl nu het omgekeerde het geval is. Bovendien konden nadeelgemeenten toen hun inkomsten op peil houden door de OZB te verhogen. Nadeelgemeenten hebben twee mogelijkheden om de wegvallende inkomsten (deels) te compenseren. Zij kunnen hun inkomsten uit andere bronnen vergroten, of bezuinigen.

2.4. **Kostendekkend maken riool en reiniging**

Nadeelgemeenten die een deel van de riolering of de reiniging uit de OZB-opbrengst betalen hoeven niet direct in moeilijkheden te komen door de eventuele afschaffing van de OZB op woningen. Als we er van uit gaan dat deze gemeenten hun nadeel zoveel mogelijk zullen opvangen door een rioolrecht of een reinigingsheffing te introduceren of – als die al bestaan – de tarieven te verhogen, resulteert een financieel tekort zoals ingetekend in kaart 2.¹⁰

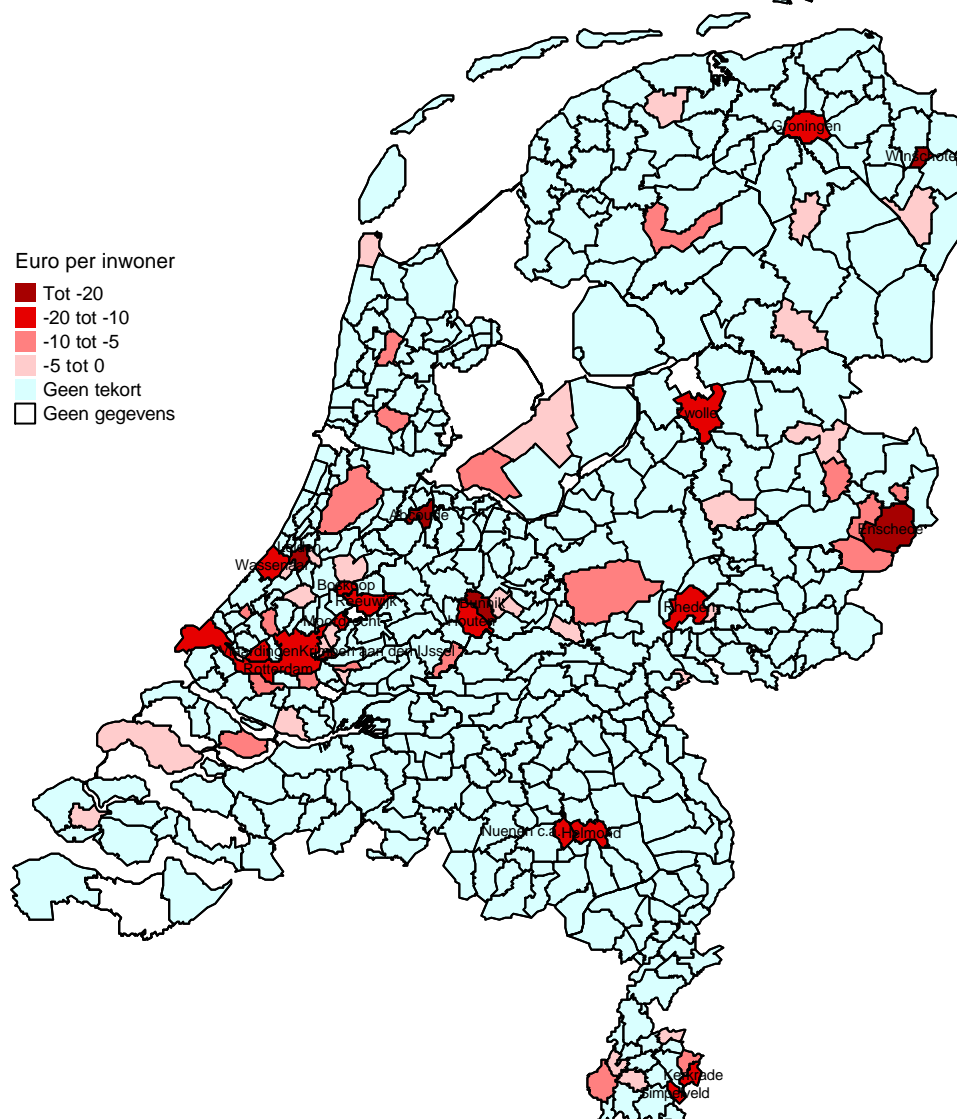
Tabel 2 Financieel tekort OZB-operatie na kostendekkend maken rioolrecht en reinigingsheffing (tien meest getroffen gemeenten)

	Euro per inwoner	% van totale OZB-opbrengst
Abcoude	29	10%
Leiden	29	7%
Winschoten	29	10%
Bunnik	24	8%
Krimpen aan den IJssel	21	9%
Enschede	20	8%
Groningen	18	7%
Simpelveld	18	9%
Boskoop	18	8%
Kerkrade	16	7%

De bijlage achterin dit rapport bevat cijfers voor alle gemeenten

¹⁰ Gegevens over de onderdekking van de reiniging zijn afkomstig van COELO, gegevens over de onderdekking van de riolering van het CBS, aangevuld met zelf bij gemeenten verzamelde cijfers. Het gaat om begrotingsgegevens, waarbij altijd moet worden bedacht dat gemeenten lasten en baten op verschillende manieren kunnen boeken. De gegevens in tabel 2 moeten dan ook worden gezien als goede indicaties, niet als absolute zekerheden.

Kaart 2. Afschaffing OZB: tekort op gemeentebegroting na kostendekkend maken rioolrecht en reinigingsheffing

We gaan er hier van uit dat de tarieven van rioolrecht en reinigingsheffing net zo veel worden verhoogd als nodig is om het nadeel te compenseren. Als randvoorwaarde geldt dat de tarieven niet boven kostendekkend niveau mogen worden vastgesteld (*Gemeentewet*, artikel 229b). Uit de berekening blijkt dat gemeenten van het totale nadeel van 96 miljoen euro 59 miljoen euro op deze wijze kunnen opvangen. Van de

162 nadeelgemeenten blijven er tussen de 66 en 71 gemeenten over met een financieel tekort.¹¹

Gemeenten waar na het kostendekkend maken van rioolrecht en reinigingsheffing nog tekorten dreigen als gevolg van de OZB-plannen liggen verspreid over het land (tabel 2 en kaart 2). In veel gevallen gaat het om grote of middelgrote gemeenten met een minder gunstige sociale structuur. Zorgwekkend is dat (voormalige) artikel-12 gemeenten er doorgaans slecht van af komen. Van de zeven gemeenten die in de afgelopen vier jaar onder dit artikel vielen zijn er zes nadeelgemeente, waarvan drie ook na kostendekkend maken van rioolrecht en reinigingsheffing met een tekort blijven zitten. Het grootste nadeel heeft Abcoude (29 euro per inwoner). Vijftien gemeenten zien een tekort ontstaan van ten minste 5 procent van de huidige OZB-opbrengst (woningen en niet-woningen samen).

2.5. Andere mogelijkheden om de eigen inkomsten te verhogen

De mogelijkheden om de eigen inkomsten te vergroten zijn verder beperkt. Verhoging van de resterende OZB-tarieven zal wellicht in beperkte mate mogelijk zijn. De groei van deze tarieven zal volgens de kabinetsvoornemens aan maxima worden gebonden. Sommige gemeenten kunnen wellicht wat meer halen uit de toeristenbelasting die in zestig procent van de gemeenten wordt geheven, maar dit kan alleen in toeristische gebieden, en dan nog in beperkte mate. Ook de parkeerbelasting zou kunnen worden verhoogd, maar hiertegen bestaat veel weerstand, ook bij leden van de Tweede Kamer.¹²

Niet alle nadeelgemeenten zullen een inkomstendaling als gevolg van een eventuele afschaffing van de OZB dus kunnen opvangen door hun ontvangsten te verhogen. Dat betekent dat er op de uitgaven bezuinigd zal moeten worden.

2.6. Bezuinigingsmogelijkheden

Om de orde van grootte aan te geven van de te bezuinigen bedragen geeft tabel 2 voor enkele gemeenten het financiële tekort weer als percentage van de huidige OZB-opbrengst (woningen en niet-woningen samen). Vijftien gemeenten zien een tekort ontstaan van ten minste 5 procent van de huidige OZB-opbrengst. In een tijd waarin toch al moet worden bezuinigd omdat de algemene uitkering stagneert zal dat niet meevallen. Bovendien zijn het juist relatief arme gemeenten die worden getroffen. Dat is een belangrijk verschil met de herverdelingsoperatie die het gevolg was van de invoering van de nieuwe Financiële-verhoudingswet in 1997.

Doordat er een duidelijke externe oorzaak voor deze problemen valt aan te wijzen kan het politiek aantrekkelijk zijn onvoldoende te bezuinigen en uiteindelijk een beroep te doen op artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet. Voor een deel van de getroffen gemeenten zou dit laatste niet de eerste keer zijn. Op dit moment is de artikel 12-status

¹¹ Van vijf (relatief kleine) nadeelgemeenten hadden wij geen gegevens over de kostendekking van de riolering. Het bedrag van 59 miljoen euro in de vorige zin zou er daardoor in werkelijkheid iets hoger kunnen uitvallen.

¹² Zie *Derde fase EMU*, Brief van de minister van Financiën, 11 juni 2002, Tweede Kamer, vergaderjaar 2001-2002, 25107 nr. 65.

onaantrekkelijk, omdat dan hoge OZB-tarieven moeten worden gehanteerd (het zogeheten toegangskaartje). Met het afschaffen van de OZB op gebruikers van woningen en de voorgestelde begrenzing van de overblijvende OZB-tarieven daalt dit toegangskaartje flink in prijs.

2.7. Voordeelgemeenten

Aan de andere kant van het spectrum staan voordeelgemeenten die opeens tot 55 procent van de bestaande OZB-opbrengst extra te besteden hebben (tabel 3). Een dergelijke herverdeling kan de verschillen in voorzieningenniveau aanzienlijk doen toenemen. Dit betekent een inbreuk op het derde aspiratieniveau.¹³ Bovendien houden veel voordeelgemeenten ook nog de mogelijkheid om in de toekomst hun rioolrecht of reinigingsheffing te verhogen. Nadeelgemeenten verliezen deze ruimte (grotendeels) bij het opvangen van de gevolgen van de OZB-operatie.¹⁴

Tabel 3 Financieel voordeel OZB-operatie als percentage van de totale OZB-opbrengst, 2003 (tien meest bevoordeelde gemeenten)

Wester-Koggenland	55%
Bussum	37%
Texel	35%
Didam	35%
Oudewater	31%
Dinxperlo	30%
Vianen	28%
Noordwijkerhout	27%
Putten	27%
Staphorst	26%

De bijlage achterin dit rapport bevat cijfers voor alle gemeenten

2.8. Conclusies

De OZB-operatie zal leiden tot aanzienlijke herverdeeffecten tussen gemeenten. Voor 162 gemeenten zal de verhoging van de algemene uitkering onvoldoende zijn om de gederfde OZB-opbrengst te compenseren. Het grootste nadeel bedraagt 76 euro per inwoner. Samen schieten deze gemeenten er 96 miljoen euro bij in. Daar tegenover staan gemeenten die er tot 46 euro per inwoner op vooruitgaan.

De nadeelgemeenten kunnen 59 miljoen euro van hun inkomensachteruitgang bekostigen door de tarieven van rioolrecht en reinigingsheffing te verhogen. Als

¹³ Bij het derde aspiratieniveau is het streven dat elke gemeente haar burgers bij een zelfde belastingdruk een gelijkwaardig voorzieningenniveau kan bieden.

¹⁴ Wettelijk is vastgelegd dat de geraamde baten van rechten (waaronder rioolrecht en reinigingsheffingen) niet uitgaan boven de geraamde lasten te zake (*Gemeentewet*, artikel 229b). Doordat boekhoudenregels verschillend kunnen worden geïnterpreteerd bestaat er altijd enige ruimte om met begrotingsposten te schuiven. Het is niet uit te sluiten dat gemeenten die in financiële problemen komen zullen proberen zoveel mogelijk kosten toe te rekenen aan de riolering en de reiniging, om zo enige extra inkomsten te verwerven.

voordeelgemeenten hun tarieven niet verlagen zal de lokale lastendruk stijgen met 59 miljoen euro.

Indien gemeenten die dat kunnen hun nadeel opvangen via verhoging van het rioolrecht of de reinigingsheffing resteren nog circa 70 gemeenten met een tekort, oplopend tot 29 euro per inwoner of tien procent van de totale OZB-opbrengst. Omdat andere manieren om de inkomsten te vergroten vrijwel ontbreken zal dit leiden tot aanzienlijke bezuinigingen, of tot een groter beroep op artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet.

3. Koopkrachteffecten OZB-operatie

In dit hoofdstuk kijken we naar de gevolgen van de OZB-plannen voor de lokale lasten en de daaruit volgende koopkrachteffecten. Vervolgens wordt nader bezien of alle bevolkingsgroepen inderdaad profiteren van afschaffing van de OZB voor gebruikers van woningen.

3.1. Verschillen tussen huishoudens

Aangezien de OZB-aanslag recht evenredig is met de woningwaarde, profiteren bewoners van dure huizen meer van afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB dan bewoners van goedkope huizen. Afgezien van verschillen tussen gemeenten (zie volgende paragraaf) slaat zeventig procent van het voordeel neer bij de vijftig procent duurste woningen.¹⁵

De OZB is bovendien een enigszins progressieve heffing, aangezien er een positief verband bestaat tussen de waarde van iemands woning en het inkomen.¹⁶ Hoe hoger het inkomen, hoe hoger het percentage van dat inkomen dat aan OZB wordt betaald. Niet iedereen die OZB betaalt profiteert dus in gelijke mate van afschaffing.

3.2. Verschillen tussen gemeenten

Veel gemeenten dekken een deel van de kosten van de riolering en de afvalverwijdering uit de OZB-opbrengst. Zou de OZB op woningen deels worden afgeschaft, dan ligt het (zoals we in paragraaf 2.4 hebben gezien) voor de hand dat in elk geval nadeelgemeenten hogere tarieven zullen gaan hanteren voor rioolrecht of reinigingsheffing. Rioolrecht en reinigingsheffing zijn geen progressieve heffingen. Integendeel: zij drukken procentueel zwaarder op lage inkomens dan op hoge. Het is daarom interessant om te berekenen wat de gevolgen zijn van de OZB-plannen voor de lokale lasten. Hiervoor zijn we er van uitgegaan dat gemeenten die naar verwachting nadeel ondervinden van de OZB-operatie hun tarieven voor rioolrecht en reinigingsheffing zoveel zullen verhogen als nodig is om dit nadeel op te vangen, met als randvoorwaarde dat deze tarieven niet hoger dan kostendekkend mogen worden vastgesteld.

Tabel 4 laat voor drie voorbeeldsituaties zien wat er met de lokale lasten zou gebeuren als de gebruikersheffing van OZB op woningen zou worden afgeschaft. Bij het interpreteren van de cijfers in de tabel is het wellicht handig te weten dat met afschaffing van de gebruikersheffing van de OZB op woningen één miljard euro is gemoeid, hetgeen neerkomt op 139 euro per huishouden.¹⁷ De bovenste helft van de tabel geeft de

¹⁵ Zeventig procent van de WOZ-waarde van woningen zit in woningen met een waarde boven de mediaan van 115.000 euro. Berekend op basis van CBS-cijfers. Met dank aan Cees Steijn (CBS).

¹⁶ Hoe progressief de OZB landelijk precies uitwerkt, is helaas niet bekend. Uit onderzoek in Amsterdam bleek echter dat de OZB daar wel degelijk progressief is: rijke huishoudens betalen een groter deel van hun inkomen aan OZB dan arme huishoudens. Zie M. de Nooij, 'Gevolgen stijging huizenprijzen OZB', *B & G*, juli/augustus 2002, blz. 12-13.

¹⁷ Volgens het CBS telt Nederland 6.941.263 huishoudens (bron: Statline).

uitersten aan: de kleinste en de grootste lastendalingen voor drie voorbeeldsituaties. De onderste helft van de tabel laat zien in hoeveel gemeenten de lasten meer of minder dan gemiddeld (=139 euro) afnemen, ook weer voor drie voorbeeldsituaties. Als voorbeelden nemen we een goedkope woning (waarde zestig procent van de gemiddelde woningwaarde in de desbetreffende gemeente), een woning met een gemiddelde waarde en een woning waarvan de waarde anderhalf keer zo hoog is als het gemiddelde.

Duidelijk blijkt dat bewoners van goedkope woningen slechter af zijn dan bewoners van dure huizen. De grootste daling van de lokale lasten vindt voor alle voorbeeldhuishoudens plaats in Wateringen. In die gemeente wordt relatief veel OZB betaald (waardoor afschaffing veel oplevert), en rioolrecht en reinigingsheffing zijn al kostendekkend, zodat de gemeente het nadeel van de OZB-operatie niet in de lokale lasten kan verwerken. Bewoners van een goedkope woning (60 procent van de gemiddelde woningwaarde) gaan er in Wateringen 231 euro op vooruit, bewoners van relatief dure woningen (anderhalf keer het gemiddelde) 578 euro.

Tabel 4. Verandering lokale lasten door afschaffing OZB op woningen voor drie voorbeeldsituaties, 2003 (inclusief eventuele verhoging rioolrecht en reinigingsheffing)

	Goedkope woning (waarde 60% van lokale gemiddelde)	Gemiddelde woning	Dure woning (waarde anderhalf keer lokale gemiddelde)
<i>Verandering lokale lasten (euro's per huishouden)</i>			
Kleinste lastendaling	31	60	89
Grootste lastendaling	231	385	578
Gewogen gemiddelde	84	144	219
<i>Aantal gemeenten waar lasten meer of minder dan gemiddeld afnemen*</i>			
Minder dan gemiddeld	474	261	26
Meer dan gemiddeld	10	223	458

* Gemiddeld komt één miljard aan lastenverlichting neer op 139 euro per huishouden. Voor 5 gemeenten ontbreken gegevens.

De bijlage achterin dit rapport bevat cijfers voor alle gemeenten

Voor goedkope woningen dalen de lokale lasten het minst in Eemsmond (31 euro). Voor woningen met een gemiddelde of een bovengemiddelde waarde is de lastendaling het geringst in 's Gravenzande (respectievelijk 60 en 89 euro).

Uit tabel 4 blijkt duidelijk dat de lastenverlichting als gevolg van afschaffen van het gebruikersdeel van de OZB op woningen heel verschillend van omvang is, zowel tussen gemeenten als tussen huishoudens binnen gemeenten. Huishoudens in goedkope woningen profiteren het minst.

3.3. Buiten de boot

In de vorige paragraaf zijn we er gemakshalve van uitgegaan dat elk huishouden profiteert van afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen. In werkelijkheid is dit niet het geval.

KWIJTSCHELDING

Het spreekt vanzelf dat de koopkracht van huishoudens die nu nog kwijtschelding van de OZB-aanslag krijgen er niet op vooruit gaat. Om hoeveel huishoudens het gaat is niet bekend, maar dit aantal kan op ongeveer 500.000 worden geschat.¹⁸ Huishoudens waarbij de OZB wel maar rioolrecht en reinigingsheffing niet worden kwijtgescholden kunnen er zelfs op achteruitgaan door de OZB-operatie, als gemeenten de kostendekkendheid van deze heffingen verhogen om negatieve herverdeeffecten te compenseren.¹⁹

BEWONING VAN NIET-WONINGEN

Verder vallen lang niet alle gebouwen waarin mensen wonen onder de categorie woningen. Boerderijen en instellingen als verzorgingstehuizen worden voor de OZB beschouwd als niet-woningen, waarvoor de gebruikersheffing blijft bestaan. Ook is een aantal niet-woningen zoals winkelpanden deels in gebruik als woning. Bewoners hiervan profiteren dus niet van de gedeeltelijke afschaffing van de OZB op woningen.

Het gaat hier om grote groepen huishoudens. In 2002 telde Nederland 89.700 boerderijen.²⁰ Daarnaast waren 67.200 niet-woningen deels in gebruik als woning. Circa 110.000 mensen wonen in een verzorgingstehuis.²¹ Samen gaat het om ongeveer 250.000 huishoudens.

Dit probleem kan voor een deel worden opgelost door het bewoonde en het niet-bewoonde deel van niet-woningen waarin ook wordt gewoond afzonderlijk te taxeren. Dit zal echter leiden tot aanzienlijk hogere taxatiekosten, hetgeen haaks staat op het voornemen in het Hoofdlijnenakkoord om deze kosten juist te verlagen. Reparatie van de niet-woningenproblematiek zal bovendien extra geld kosten, aangezien gemeenten voor de inkomstenderving zullen moeten worden gecompenseerd. Hiermee is in de berekeningen geen rekening gehouden.

ONZELFSTANDIGE WOONRUIMTEN

Bewoners van onzelfstandige woonruimten als studentenhuizen en pensions betalen de gebruikersheffing van de OZB via de huur, omdat deze belasting van de eigenaar wordt geïnd. Als de gebruikersheffing wordt afgeschaft, zouden verhuurders de huur moeten

¹⁸ Van Andel en collega's kwamen op 366.000 huishoudens in 1997 (H.G. van Andel, J.J. den Heeten en Y.B. Bommeljé, *Geld voor armoede. Onderzoek naar gemeentelijke uitgaven in het kader van het armoedebelid*, VUGA, Den Haag, 1997). Sindsdien hebben veel gemeenten hun kwijtscheldingsbeleid uitgebreid, waardoor thans aanzienlijk meer huishoudens voor kwijtschelding in aanmerking komen.

¹⁹ Alle gemeenten kennen de mogelijkheid tot kwijtschelding van de OZB, of een soortgelijke regeling in het kader van het armoedebelid. Kwijtschelding van rioolrecht is in twee gemeenten helemaal niet en in 17 gemeenten slechts ten dele mogelijk. Drie gemeenten kennen geen kwijtschelding van de reinigingsheffing, 24 gemeenten slechts gedeeltelijke kwijtschelding. Bron: M.A. Allers, E. Gerritsen, C. Hoebe en S. Schrantee, *Atlas van de lokale lasten 2003*, Groningen, 2003.

²⁰ ESBL, *Het begrip woning: gemengd gebruikt*, Rotterdam, 2003, blz. 21.

²¹ De capaciteit van verzorgingstehuizen bedroeg in 2000 109.646. Bron: CBS, Statline.

verlagen. Het is onzeker of dit spontaan zal gebeuren. Om er zeker van te zijn dat bewoners van onzelfstandige woonruimten van de lastenverlichting zouden profiteren zou aanvullende regelgeving nodig zijn, die moeilijk is te handhaven. Het gaat globaal om 100.000 huishoudens.²²

RECREATIEWONINGEN

Particulieren die eigenaar zijn van een recreatiewoning profiteren dubbel van afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen (de OZB op hun eerste én hun tweede woning vervalt). Een aanzienlijk deel van de recreatiewoningen is in handen van bedrijven als Center Parks. Zij profiteren onbedoeld mee van de koopkrachtrepatriatie voor het nieuwe zorgstelsel. Om hoeveel woningen het gaat is niet precies bekend. In 2002 waren er in Nederland 364.000 'recreatie- en overige woningen', een restgroep waarbinnen bijvoorbeeld ook garageboxen vallen.²³ De waarde bedroeg ruim elf miljard euro.

3.4. Conclusie

Afschaffing van de OZB op woningen zou leiden tot ongelijke inkomenseffecten. Circa 850.000 huishoudens profiteren helemaal niet van afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen doordat zij dit thans ook al niet betalen. Voor de overige huishoudens verschilt het bedrag van de lastenverlichting aanzienlijk, niet alleen tussen huishoudens in woningen met verschillende waarden, maar ook tussen huishoudens in verschillende gemeenten. Als het nieuwe zorgstelsel volgens plan wordt ingevoerd is het dus maar de vraag of de koopkrachtdaling die daarvan het gevolg is (deels) gerepareerd kan worden door de OZB op woningen af te schaffen.

²² Volgens het CBS wonen 45.000 huishoudens in bij andere huishoudens (2000). Verder wonen 73.000 huishoudens in studentenhuizen, pensions, kamerverhuurpanden, enz. Samen gaat het om 118.000 huishoudens. Omdat onder de tweede groep ook een onbekend aantal huishoudens vallen die woonruimten in verpleeghuizen bewonen ronden we dit aantal om dubbeltelling te voorkomen naar beneden af op 100.000.

²³ ESBL, *Het begrip woning: gemengd gebruikt*, Rotterdam, 2003, blz. 21.

4. OZB-operatie en koopkrachtreparatie in het kader van het nieuwe zorgstelsel

Afschaffen van het gebruikersdeel van de OZB op woningen maakt deel uit van een pakket maatregelen, dat onder andere beoogt inkomenscompensatie te geven voor de lastenverzwaring als gevolg van de overstap op een nieuw zorgstelsel in 2006.²⁴ In dit hoofdstuk wordt nagegaan in hoeverre de OZB-operatie hieraan daadwerkelijk zou bijdragen. Eerst kijken we naar de manier waarop het Centraal Planbureau (CPB) de koopkrachteffecten van het nieuwe zorgstelsel heeft geanalyseerd, en naar de voorgestelde koopkrachtreparatiemaatregelen. Vervolgens worden deze resultaten gelegd naast de koopkrachteffecten van de OZB-operatie die in het vorige hoofdstuk zijn gevonden. Dan zal blijken in hoeverre de OZB-plannen de beoogde bijdrage leveren aan de koopkrachtreparatie die nodig is in verband met de invoering van het nieuwe zorgstelsel. Ten slotte wordt een alternatieve manier van koopkrachtreparatie besproken.

4.1. Koopkrachteffecten nieuwe zorgverzekering

De nieuwe verzekering voor curatieve zorg die het kabinet-Balkenende II voorstelt kent kostendeekkende premies en eigen betalingen, die voor de helft nominaal en voor de helft inkomensafhankelijk zijn. Huishoudens zullen meer moeten gaan betalen om de premies dekkend te maken. Met name huishoudens met lage inkomens zouden er onder het nieuwe systeem op achteruit gaan. De negatieve koopkrachteffecten moeten voor huishoudens met lage inkomens grotendeels worden gecompenseerd door de invoering van een zogeheten zorgtoeslag.²⁵ Verder wordt compensatie voorgesteld via

- verlaging van de eerste en de tweede schijf van de inkomstenbelasting met 0,4 procentpunt;
- afschaffing van de kinderkorting van 46 euro en verhoging van de aanvullende kinderkorting (voor huishoudens onder een bepaalde inkomensgrens) met 46 euro;
- verhoging van de ouderenkorting met 30 euro en van de aanvullende ouderenkorting (voor alleenstaanden) met 70 euro;
- afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen.

²⁴ Details over de voorstellen zijn te vinden in: *Kabinetscrisis en –formatie*, Tweede Kamer, vergaderjaar 2002-2003, 28637, nr. 19, blz. 52-58.

²⁵ Deze toeslag is gelijk aan de gezamenlijke gemiddelde nominale premie en de gemiddelde eigen betalingen, minus 6,5 procent (voor alleenstaanden en alleenstaande ouders 4 procent) van het minimumloon, minus 4 procent van het meerinkomen. Dit betekent dat iemand die 100 euro meer gaat verdienen, 4 euro moet inleveren van zijn zorgtoeslag. Voor 54 procent van de huishoudens is het inkomen zo hoog dat zij niet meer voor de zorgtoeslag in aanmerking komen.

4.2. **Koopkrachtreparatie door OZB-operatie**

Gedeeltelijke afschaffing van de OZB zou moeten helpen de koopkracht voor alle huishoudens deels te repareren. De gedachte hierbij is dat de OZB hiervoor een goed instrument is, omdat iedereen van afschaffing zou profiteren.

Het CPB heeft afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen in de koopkrachtberekeningen verwerkt door er van uit te gaan dat dit de inflatie (consumentenprijsindex) in het jaar 2006 met 0,4 procentpunt zal drukken.²⁶ Voor deze benadering is gekozen omdat het CBS de OZB voor gebruikers van woningen ook in de prijzen verwerkt. Door bij de CBS-systematiek aan te sluiten is de kans groter dat voorspellingen van het CPB in de buurt zullen komen van de realisaties zoals het CBS die achteraf meet.

Het CPB heeft dus niet gekeken of de OZB-operatie voor verschillende bevolkingsgroepen of gemeenten verschillend uitpakt. Dit past in de globale opzet die de koopkrachtoverzichten doorgaans hebben. In de meeste gevallen is dit geen probleem, omdat het CPB doorgaans de effecten van landelijke regelingen doormeet. Zoals we gezien hebben is deze aanpak voor de OZB-plannen minder bruikbaar: de inkomenseffecten variëren tussen gemeenten en sommige groepen (bijvoorbeeld boeren en minima) profiteren helemaal niet.

Verder houdt het CPB geen rekening met gedragsreacties van gemeenten. Als nadeelgemeenten hun financiële achteruitgang zoveel mogelijk opvangen door de kostendekking van het rioolrecht of de reinigingsheffing te verhogen, stijgen deze belastingen met circa 60 miljoen euro (paragraaf 2.4). De lastenverlichting is dan 6 procent lager dan verwacht.

Het nieuwe zorgstelsel pakt volgens de berekeningen van het CPB financieel nadelig uit voor huishoudens met een laag inkomen, vooral als een partner is meeverzekerd. Alleenverdieners met een hoog inkomen en paren die naast hun AOW een relatief goed pensioen ontvangen gaan er het meest op vooruit. De zorgtoeslag verkleint de inkomensachteruitgang bij huishoudens met een laag inkomen (en vergroot interessant genoeg het voordeel bij AOW-ers met een relatief omvangrijk pensioen). Toch blijft inkomensachteruitgang overheersen. Inclusief de overige compensatiemaatregelen resteert een vrij gematigd beeld (kolom 1 van tabel 5). De grootste inkomensachteruitgang bedraagt 208 euro per jaar, maar omdat het daarbij om alleenstaanden met een inkomen van twee keer modaal gaat is dit als percentage van het inkomen gering. Opvallend is het gunstige koopkrachteffect voor zowel alleenverdieners als AOW-ers met een hoog inkomen.

Zoals gezegd zijn deze koopkrachtcijfers gebaseerd op de CPB-vooronderstelling dat iedereen er door de OZB-voorstellen 0,4 procent in koopkracht op vooruit gaat. Omdat dit niet voor iedereen geldt, hebben we de inkomensgevolgen berekend exclusief de afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen (kolom 2). Dit is de

²⁶ In *Kabinetscrisis en -formatie*, Tweede Kamer, vergaderjaar 2002-2003, 28637, nr. 19, blz. 53 staat abusievelijk "ruim 0,5 %-punt". In werkelijkheid is gerekend met 0,42 procentpunt. Dat komt ongeveer overeen met het gewicht van de OZB voor gebruikers van woningen in de consumentenprijsindex (0,398, zie CBS, *Maanstatistiek van de prijzen*, mei 2003, blz. 9).

relevante kolom voor de meeste huishoudens met een inkomen rond het sociale minimum (omdat ze voor kwijtschelding in aanmerking komen) en voor bewoners van boerderijen, verzorgingstehuizen en niet-woningen die deels als woning in gebruik zijn (omdat ze nu al geen OZB voor woningen betalen). Huishoudens met een minimumuitkering zien hun koopkracht nu dalen, net als tweeverdieners en AOW-ers met hooguit een klein aanvullend pensioen.

Tabel 5 Koopkrachteffecten invoering nieuw zorgstelsel en koopkrachtreparatiemaatregelen (euro's per jaar respectievelijk procenten van het netto beschikbaar inkomen; 2006)

	kolom 1		kolom 2		kolom 3	
	Inkomenseffect kabinetsplan volgens CPB		Inkomenseffect kabinetsplan exclusief OZB-onderdeel		Inkomenseffect zonder OZB maar met extra verlaging eerste twee schijven ink.belasting	
minimumplus	-11	0%	-85	-1/2%	-10	0%
modaal	216	1%	116	1/2%	239	1%
2*modaal	1612	4 1/2%	1458	4%	1581	4 1/4%
minimumplus, alleenstaand	94	3/4%	38	1/4%	112	3/4%
modaal, alleenstaand	194	1%	111	1/2%	234	1 1/4%
2*modaal, alleenstaand	-208	-1/2%	-356	-1%	-234	-3/4%
Tweeverdieners met kinderen	-64	-1/4%	-206	-1/2%	-36	0%
Tweeverdieners zonder kinderen	-28	0%	-161	-1/2%	10	0%
Min. uitkering met kinderen	-5	0%	-72	-1/2%	1	0%
Min. uitkering zonder kinderen	-18	-1/4%	-75	-1/2%	-2	0%
AOW	23	1/4%	-37	-1/4%	30	1/4%
AOW + 5000 euro	-38	-1/4%	-115	-1/2%	-28	-1/4%
AOW + 15000 euro	1502	6 1/4%	1400	5 3/4%	1523	6 1/4%
AOW, alleenstaand	65	3/4%	22	1/4%	70	3/4%
AOW + 5000 euro, alleenstaand	136	1%	77	1/2%	145	1%
AOW + 15000 euro, alleenstaand	362	1 3/4%	271	1 1/4%	381	1 3/4%

Bron: *Kabinetscrisis en -formatie*, Tweede Kamer, vergaderjaar 2002-2003, 28637, nr. 19, blz. 56, tabel C.3, en eigen berekeningen. Met dank aan Marcel Lever en Nicole Bosch van het CPB voor levering gegevens netto beschikbaar inkomen en uitleg CPB-methode.

Voor huishoudens die wel profiteren van afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen varieert het voordeel per gemeente. Voor bewoners van een huis met een gemiddelde waarde loopt de koopkrachtwinst uiteen van 60 euro in 's Gravenzande tot 385 euro in Wieringeren. Dit is niet goed in te passen in een landelijk koopkrachtbeeld. Compensatie voor inkomenseffecten van landelijke regelingen door manipulatie van heffingen die van gemeente tot gemeente verschillen is niet goed mogelijk.

4.3. Alternatieven voor koopkrachtreparatie

Er zijn doeltreffender methoden denkbaar om 1 miljard euro zo gelijkmatig mogelijk over alle Nederlandse huishoudens te verdelen. Het meest voor de hand ligt een

lastenverlichting via de inkomstenbelasting. Dit kan bijvoorbeeld door verdere verlaging van de tarieven. Het huidige voorstel bevat al een verlaging van de eerste en de tweede schijf van 0,4 procentpunt (kosten 0,9 miljard). Dit zou 0,8 procentpunt kunnen worden. Dit kost dan iets minder dan het OZB-voorstel.

De koopkrachteffecten staan in kolom 3 van tabel 5. Met uitzondering van huishoudens met bovenmodale inkomens (die deels onder de derde of de vierde schijf vallen) zijn de koopkrachteffecten gelijk aan die van het OZB-voorstel (volgens de CPB-methode), of gunstiger. Alleen alleenstaanden en alleenverdieners met een inkomen van twee keer modaal leveren in ten opzichte van het OZB-voorstel (een kwart procentpunt).

Wanneer we rekening houden met het feit dat huishoudens met een minimuminkomen en bewoners van boerderijen, verzorgingstehuizen en andere niet-woningen die deels worden bewoond niet profiteren van afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen (kolom 2), zijn de koopkrachteffecten van het alternatief duidelijk gunstiger dan reparatie via de OZB.

Desgewenst kan natuurlijk ook het tarief van de derde en de vierde schijf iets worden verlaagd, zodat ook bovenmodale huishoudens er op vooruitgaan, maar gezien de geringe koopkrachteffecten lijkt dit niet urgent. Koopkrachtplaatjes kunnen bovendien altijd maar een beperkt deel van de werkelijkheid weergeven. Al te veel geschuif in de marge heeft daarom weinig zin.

4.4. Conclusie

Bij de berekening van de bijdrage van de OZB-plannen van het kabinet-Balkenende II aan de koopkrachtreparatie in het kader van het nieuwe zorgstelsel is geen rekening gehouden met de verschillen tussen gemeenten. Ook wordt niet stilgestaan bij het feit dat circa 850.000 huishoudens niet profiteren van afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen, omdat zij dat niet betalen. Er wordt dus een geflatteerd beeld gegeven van de koopkrachteffecten van het OZB-voorstel.

In plaats van afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB voor woningen kan het tarief van de eerste twee schijven van de inkomstenbelasting verder worden verlaagd dan in de huidige voorstellen. Dit kost iets minder, en levert een evenwichtiger koopkrachtbeeld op. Zo kan worden voorkomen dat huishoudens met een minimuminkomen, boeren, kleine zelfstandigen en bewoners van verzorgingshuizen er op achteruit gaan. Ook treden zo geen weglekeffecten op richting woningverhuurders en exploitanten van recreatiewoningen. Bovendien daalt op deze manier de lastendruk op de factor arbeid, waardoor de armoedeval wordt tegengaan.

5. Conclusies

Uitvoering van het kabinetsplan tot afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen zou leiden tot aanzienlijke herverdeeleeffecten tussen gemeenten en ongelijke koopkrachteffecten voor huishoudens. Het kabinetsplan biedt bovendien geen adequate koopkrachtrepatriatie voor de inkomenseffecten van invoering van het voorgestelde nieuwe zorgstelsel, zoals de bedoeling was. In dit rapport wordt een alternatief voorgesteld dat iets goedkoper is en beter werkt.

5.1. Herverdeeleeffecten tussen gemeenten

De OZB-operatie zal leiden tot aanzienlijke herverdeeleeffecten tussen gemeenten. Voor 162 gemeenten zal de verhoging van de algemene uitkering onvoldoende zijn om de gedeelde OZB-opbrengst te compenseren. Het grootste nadeel bedraagt 76 euro per inwoner. Samen schieten deze gemeenten er 96 miljoen euro bij in. Daar tegenover staan gemeenten die er tot 46 euro per inwoner op vooruitgaan.

De nadeelgemeenten kunnen 59 miljoen euro van hun inkomensachteruitgang bekostigen door de tarieven van rioolrecht en reinigingsheffing te verhogen. Als voordeelgemeenten hun tarieven niet verlagen zal de lokale lastendruk dus stijgen met 59 miljoen euro.

Indien gemeenten die dat kunnen hun nadeel opvangen door het rioolrecht of de reinigingsheffing te verhogen, resteren nog circa 70 gemeenten met een tekort, oplopend tot 29 euro per inwoner of tien procent van de totale OZB-opbrengst. Omdat andere manieren om de inkomsten te vergroten vrijwel ontbreken zal dit leiden tot aanzienlijke bezuinigingen, of tot een groter beroep op artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet.

5.2. Inkomenseffecten voor huishoudens

Afschaffing van de OZB op woningen zou leiden tot ongelijke inkomenseffecten. Circa 850.000 huishoudens profiteren helemaal niet van afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen doordat zij dit thans ook al niet betalen. Het gaat onder meer om huishoudens met een minimuminkomen en om bewoners van boerderijen, verzorgingstehuizen, winkelpanden, kamerverhuurpanden, studentenhuizen en pensions. Voor de overige huishoudens verschilt het bedrag van de lastenverlichting aanzienlijk, niet alleen tussen huishoudens in woningen met verschillende waarden, maar ook tussen huishoudens in verschillende gemeenten.

5.3. Koopkrachteffecten in relatie tot die van het nieuwe zorgstelsel

Bij de berekening van de bijdrage de OZB-plannen van het kabinet-Balkenende II aan de koopkrachtrepatriatie in het kader van het nieuwe zorgstelsel is geen rekening gehouden met deze verschillen. Ook wordt niet stilgestaan bij het feit dat circa 850.000 huishoudens niet profiteren van afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB op woningen, omdat zij dat niet betalen. Er wordt dus een geflatteerd beeld gegeven van de koopkrachteffecten van het OZB-voorstel.

In plaats van afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB voor woningen kan het tarief van de eerste twee schijven van de inkomstenbelasting verder worden verlaagd

dan in de huidige voorstellen. Dit kost iets minder, en levert een evenwichtiger koopkrachtbeeld op. Zo kan worden voorkomen grote groepen huishoudens er op achteruit gaan. Ook treden zo geen weglekeffecten op richting verhuurders en exploitanten van recreatiewoningen. Bovendien daalt op deze manier de lastendruk op de factor arbeid, waardoor de armoedeval wordt tegengegaan.

Bijlage 1 Argumenten pro en contra afschaffing OZB

Het kabinet-Balkenende I was van plan de OZB op woningen geheel af te schaffen (dus ook het eigenarengedeelte), maar kwam voortijdig ten val. Destijds zijn tal van publicaties verschenen waaruit bleek dat de voordelen van afschaffing ofwel illusoir zijn, ofwel van verwaarloosbare omvang.²⁷ Ook bleek dat aan afschaffing juist allerlei nadelen zijn verbonden. Deze bijlage geeft een beknopt overzicht van hetgeen eerdere publicaties ons leren over de huidige kabinetsplannen (afschaffing gebruikersheffing woningen en begrenzen van de resterende tarieven).

Argumenten voor afschaffing

Het is interessant om te zien hoe de argumenten die door voorstanders van afschaffing te berde worden gebracht in de loop der tijd veranderen. Het oorspronkelijke plan is afkomstig van de VVD, die daarvoor in haar verkiezingsprogramma de volgende argumenten aandroeg:²⁸

1. *De werking van de arbeidsmarkt verbetert doordat kwijtschelding van de OZB bijdraagt aan de armoedeval.* De bijdrage van het gebruikersdeel van de OZB op woningen aan de armoedeval is echter verwaarloosbaar klein.
2. *Er wordt aanzienlijk bespaard op de uitvoeringskosten.* Die besparing is verwaarloosbaar, doordat de kosten voornamelijk verband houden met de taxaties, en die blijven nodig.
3. *Verlaging van de woonlasten maakt bezit van een eigen huis voor een bredere groep mensen mogelijk.* Doordat afschaffing van de OZB de huizenprijzen zal opstuwten verandert er wat dit betreft niets.
4. *Afschaffing van de OZB zou een goede manier zijn om lastenverlichting vorm te geven.* Uit dit rapport blijkt het tegendeel.

Kort voor de verkiezingen die nodig waren door de val van het kabinet-Balkenende II droegen de VVD-kamerleden Zalm en Luchtenveld deze argumenten aan in een artikel in *Het Financieele Dagblad*:²⁹

5. *De OZB is een belasting die veel ergernis oproept.* Dit is juist, maar geen argument. Populaire belastingen bestaan niet. Als alle ergerniswekkende

²⁷ Een kleine selectie: G.J. te Wechel, 'Afschaffing OZB: negen argumenten tegen en een voor', B&G, september 2002, blz. 18-22, M.A. Allers, C.A. de Kam, L. van Leeuwen, J.A. Monsma en C.G.M. Sterks, *Voor- en nadelen van afschaffing van de OZB op woningen*, Groningen, 2002. Recent is hier nog een nieuw argument aan toegevoegd in M.A. Allers, 'Lokale belasting blijft nodig', ESB, 5 september 2003, blz. 418-419. De argumenten tegen afschaffing die in deze bijlage worden genoemd zijn meer uitgebreid in bovenstaande publicaties terug te vinden.

²⁸ *Ruimte, respect en vooruitgang*, verkiezingsprogramma Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, 2002-2006.

²⁹ R. Luchtenveld en G. Zalm, 'Voor afschaffen van Wet OZB bestaan sterke argumenten', *Het Financieele Dagblad*, 21 januari 2003. Een "Wet OZB" bestaat overigens niet, maar dat komt vermoedelijk uit de koker van de koppenmaker van Het Financieele Dagblad.

belastingen zouden worden afgeschaft (accijnzen, successierechten, overdrachtsbelasting, enzovoort) zou de overheid in ernstige moeilijkheden komen. Bovendien leert de economische theorie dat ergerniswekkende belastingen minder snel oplopen dan “onzichtbare” belastingen. Beperken van de lastendruk is officieel kabinetsbeleid.

6. *Er bestaat steeds meer gefundeerde kritiek op de wijze van taxatie van woningen.* Als dit zo is, dan kan die wijze worden aangepast. Voorstellen hiervoor circuleren al enige jaren. Afschaffen van de OZB zou hier bovendien weinig aan verbeteren: de taxaties blijven nodig voor de waterschapsomslag en het eigenwoningforfait.
7. *Gemeenten gebruiken de OZB meer en meer als instrument voor het inkomensbeleid. Het feit dat gemeenten soms (een deel van) de kosten van de riolering of de reiniging uit de OZB financieren wijst daarop. Inwoners met een uitkering of een laag inkomen plegen kwijtschelding van de OZB te krijgen. Daardoor heeft afschaffing van de OZB ook een positief effect op de beperking van de armoedeval.* Het armoedevalargument is hierboven al behandeld. Dat gemeenten aan armoedebelasting doen is overigens iets dat vanaf halverwege de jaren negentig door het Rijk is gestimuleerd. Als het ongewenst zou zijn dat sommige gemeenten (een deel van) de kosten van het riool of de vuilnisophaal uit de OZB financieren dan zou dat eventueel verboden kunnen worden.
8. *Afschaffing van de OZB fungeert als terugsluis voor andere lastenverzwaringen die voortvloeien uit de stelselwijziging ziektekosten.* Wij zagen al eerder dat met deze wijze van koopkrachtreparatie grote groepen in de kou blijven staan, en dat er betere manieren zijn om de koopkracht te repareren die bovendien goedkoper zijn.

De voordelen waarmee afschaffing van de OZB op woningen wordt aangeprezen blijken dus bij nadere beschouwing op een illusie te berusten of van verwaarloosbare omvang te zijn.

Nadelen van afschaffing

1. De lokale democratie wordt uitgehold. De lokale kiezer kan niet meer kiezen tussen een hoog voorzieningenniveau en hogere lasten, of juist lage lasten en weinig voorzieningen. Gemeentebestuurders kunnen hun kiezers niet langer voorstellen om in ruil voor meer belastinggeld bijvoorbeeld de stad beter schoon te houden – of juist het omgekeerde.
2. Onvolkomenheden in het verdeelsysteem van de algemene uitkering kunnen niet langer worden opgevangen. Geen enkel verdeelsysteem is perfect.
3. Dit is des te problematischer doordat het na gedeeltelijke afschaffing en tariefbegrenzing van de OZB vrijwel onmogelijk wordt om na te gaan in hoeverre het verdeelsysteem van de algemene uitkering nog compensatie biedt voor verschillen tussen gemeenten in kosten en behoeften. Dat komt doordat

gemeenten die tekort komen niet langer voorzieningen uit de OZB kunnen financieren.³⁰

4. De bufferfunctie van de OZB valt grotendeels weg. Financiële tegenvallers, bijvoorbeeld door invoering van het BTW-compensatiefonds of de nieuwe financiering van de bijstand, kunnen niet meer adequaat worden opgevangen.
5. Er treden aanzienlijke en denivellerende herverdeeffecten op. Veel huishoudens gaan er helemaal niet op vooruit. Huishoudens met hoge inkomens profiteren meer dan huishoudens met lage inkomens.
6. Nadeelgemeenten zullen in financiële moeilijkheden komen. Doordat juist de armere gemeenten worden getroffen en doordat het slechts beperkt mogelijk is andere inkomstenbronnen aan te boren, zal het beroep op artikel 12 toenemen. Dit zal voor gemeenten bovendien minder onaantrekkelijk worden, doordat de bestaande eis tot hoge OZB-tarieven vervalt.
7. Verschillen in voorzieningenniveaus kunnen toenemen doordat voordeelgemeenten in sommige gevallen grote bedragen extra te besteden krijgen, terwijl nadeelgemeenten moeten bezuinigen. Dergelijke verschillen worden in Nederland slechts mondjesmaat geaccepteerd.
8. De overheidsuitgaven en de lastendruk nemen toe. Het Rijk zal onder druk komen ook het voorzieningenniveau in nadeelgemeenten te verhogen. Bovendien geven voordeelgemeenten hun extra middelen grotendeels uit, terwijl nadeelgemeenten de tarieven van rioolrecht en reinigingsheffing verhogen. Doordat gemeentebestuurders niet langer verantwoordelijk zullen zijn voor hun eigen inkomsten of voor hun uitgavenniveau is er een kleinere prikkel tot efficiënt beleid. Bovendien houdt de grote zichtbaarheid van de OZB – die tot een zekere belastingweerstand leidt - de lastendruk beperkt. Rijksbelastingen zijn vaak onzichtbaar en eenvoudiger te verhogen.
9. Er gaat een stabiele, onverplaatsbare, nauwelijks fraudegevoelige belastinggrondslag verloren.
10. Nederland wordt internationaal gezien nog sterker een buitenbeentje, doordat het aandeel van onroerende zaken in de belastingmix in vergelijking met andere OESO-landen zeer laag wordt, evenals de lokale belastingautonomie.

³⁰ Voor uitleg zie M.A. Allers, 'Lokale belasting blijft nodig', ESB, 5 september 2003, blz. 418-419.

Bijlage 2: herverdeel- en inkomenseffecten effecten OZB-operatie per gemeente

Deze bijlage bevat een tabel met de herverdeeleffecten per gemeente. Alle bedragen hebben betrekking op 2003. De tabel bevat de volgende kolommen:

- Stijging algemene uitkering. Dit is de toename van de algemene uitkering, in euro per inwoner, doordat een bedrag gelijk aan de gedeerde opbrengst van de gebruikersheffing van de OZB op woningen aan het gemeentefonds wordt toegevoegd. Getallen die tegen een blauwe achtergrond zijn weergegeven zijn lager dan gemiddeld, getallen tegen een rode achtergrond zijn hoger dan gemiddeld.
- Wegvallende OZB-opbrengst. Dit is de bestaande opbrengst (2003) van de gebruikersheffing van de OZB op woningen in euro per inwoner, berekend als het tarief vermenigvuldigd met de belastinggrondslag. Getallen die tegen een blauwe achtergrond zijn weergegeven zijn hoger dan gemiddeld, getallen tegen een rode achtergrond zijn lager dan gemiddeld.
- Mutatie gemeentelijke inkomsten. Dit is het saldo van de toename van de algemene uitkering en de gedeerde belastingopbrengst, in euro per inwoner. Getallen die tegen een blauwe achtergrond zijn weergegeven zijn negatief, getallen tegen een rode achtergrond zijn positief.
- Idem, verhoogde tarieven riolering en reiniging. Dit is gelijk aan de mutatie van de gemeentelijke inkomsten, waar financieel nadeel zoveel mogelijk is ondervangen door de tarieven van rioolrecht of reinigingsheffing te verhogen. Getallen die tegen een blauwe achtergrond zijn weergegeven zijn negatief, getallen tegen een rode achtergrond zijn positief of nul.
- Idem, als percentage van de OZB-opbrengst. Dit getal geeft aan hoeveel de inkomsten teruglopen als percentage van de bestaande OZB-opbrengst (woningen en niet-woningen). Getallen die tegen een blauwe achtergrond zijn weergegeven zijn negatief, getallen tegen een rode achtergrond zijn positief of nul.
- Inkomenseffect OZB-operatie voor huishouden in een huurwoning ter waarde van 60 procent van de gemiddelde woningwaarde in die gemeente. Getallen die tegen een blauwe achtergrond zijn weergegeven zijn lager dan gemiddeld, getallen tegen een rode achtergrond zijn hoger dan gemiddeld.
- Inkomenseffect OZB-operatie voor huishouden in een huurwoning ter waarde van de gemiddelde woningwaarde in die gemeente. Getallen die tegen een blauwe achtergrond zijn weergegeven zijn lager dan gemiddeld, getallen tegen een rode achtergrond zijn hoger dan gemiddeld.
- Inkomenseffect OZB-operatie voor huishouden in een koopwoning ter waarde van de gemiddelde woningwaarde in die gemeente. Dit kan verschillen van het bedrag voor een huurwoning doordat het rioolrecht soms van gebruikers en soms van eigenaren (of soms van allebei) wordt geheven. Getallen die tegen een

blauwe achtergrond zijn weergegeven zijn lager dan gemiddeld, getallen tegen een rode achtergrond zijn hoger dan gemiddeld.

- Inkomenseffect OZB-operatie voor huishouden in een koopwoning ter waarde van 150 procent van de gemiddelde woningwaarde in die gemeente. Getallen die tegen een blauwe achtergrond zijn weergegeven zijn lager dan gemiddeld, getallen tegen een rode achtergrond zijn hoger dan gemiddeld.

Getallen die tegen een rode achtergrond zijn afgedrukt zijn dus "gunstig", getallen die tegen een blauwe achtergrond staan zijn "ongunstig".

OZB-operatie: herverdeeffecten per gemeente (euro per inwoner) en inkomenseffecten per huishouden (euro)

	Huurwoning, 60% van gem. woningwaarde					Koopwoning, 100% van gem. woningwaarde			
	Huurwoning, 100% van gem. woningwaarde					Koopwoning, 150% van gem. woningwaarde			
	Idem, als % van de (totale) OZB-opbrengst					Idem, verhoogde tarieven riool/reiniging			
	Idem, verhoogde tarieven inkomsten					Mutatie gemeentelijke inkomsten			
	Wegvallende ozb-opbrengst					Stijging algemene uitkering			
	Huurwoning, 60% van gem. woningwaarde					Koopwoning, 100% van gem. woningwaarde			
	Huurwoning, 100% van gem. woningwaarde					Koopwoning, 150% van gem. woningwaarde			
	Idem, als % van de (totale) OZB-opbrengst					Idem, verhoogde tarieven riool/reiniging			
	Idem, verhoogde tarieven inkomsten					Mutatie gemeentelijke inkomsten			
	Wegvallende ozb-opbrengst					Stijging algemene uitkering			
Groningen	Herverdeeeffecten gemeenten					Inkomenseffecten huishoudens			
Appingedam	43	71	-27	0	0%	35	96	123	199
Bedum	43	51	-8	0	0%	64	118	118	187
Bellingwedde	46	55	-9	0	0%	81	135	114	181
De Marne	45	39	6	6	4%	54	90	90	135
Delfzijl	43	55	-12	0	0%	50	100	125	188
Eemsum	40	77	-37	0	0%	31	107	107	203
Groningen	50	68	-18	-18	-7%	81	135	135	203
Grootegeest	44	50	-6	0	0%	88	146	130	203
Haren	70	85	-15	0	0%	88	167	197	296
Hoogezand-Sappemeer	44	57	-12	0	0%	63	114	114	178
Leek	49	54	-5	0	0%	75	133	133	206
Loppersum	40	50	-9	0	0%	57	110	110	176
Marum	50	49	1	1	1%	83	139	139	209
Menterwolde	43	59	-16	0	0%	51	110	110	184
Pekela	39	53	-14	0	0%	80	133	99	166
Reiderland	41	60	-19	0	0%	82	136	95	163
Scheemda	43	73	-30	0	0%	37	110	182	273
Slochteren	45	44	1	1	1%	73	121	121	182
Stadskanaal	45	49	-4	-3	-2%	70	116	114	172
Ten Boer	40	58	-18	0	0%	99	166	119	202
Veendam	45	45	0	0	0%	63	106	106	159
Vlagtwedde	47	41	6	6	5%	60	99	99	149
Winschoten	47	75	-29	-29	-10%	96	160	160	240
Winsum	42	62	-20	0	0%	100	166	117	200
Zuidhorn	45	44	0	0	0%	73	122	122	184
Friesland									
Achtkarspelen	44	61	-17	0	0%	54	118	160	240
Ameland	106	64	42	42	21%	48	80	80	121
Boarnsterhim	53	56	-3	0	0%	71	120	119	181
Bolsward	47	48	-1	0	0%	62	105	105	158
Dantumadeel	44	46	-2	0	0%	70	120	121	184
Dongeradeel	43	38	6	6	4%	60	99	99	149
Ferwerderadiel	40	46	-6	0	0%	58	106	120	181
Franekeadeel	45	52	-8	0	0%	61	114	130	196
Gaasterlân-Sleat	55	51	4	4	3%	74	123	123	185
Harlingen	46	45	1	1	1%	64	106	106	159
Heerenveen	54	60	-6	-6	-3%	85	142	143	215
Het Bildt	42	85	-43	0	0%	51	134	134	236
Kollumerland c.a.	44	39	5	5	4%	63	105	105	158
Leeuwarden	46	81	-36	0	0%	70	140	140	228
Leeuwarderadeel	43	64	-20	0	0%	53	122	168	255
Lemsterland	55	53	2	2	1%	73	121	121	182
Littenseradiel	43	46	-3	0	0%	71	124	131	197

	Wegvallende ozb-opbrengst		Idem, verhoogde tarieven riool/reiniging		Idem, als % van de (totale) OZB-opbrengst		Huurwoning, 60% van gem.woningwaarde		Huurwoning, 100% van gem.woningwaarde		Koopwoning, 100% van gem.woningwaarde		Koopwoning, 150% van gem.woningwaarde	
	Stijging algemene uitkering	Mutatie gemeentelijke inkomsten	Idem, verhoogde tarieven riool/reiniging	Idem, als % van de (totale) OZB-opbrengst	Idem, verhoogde tarieven riool/reiniging	Idem, als % van de (totale) OZB-opbrengst	Huurwoning, 60% van gem.woningwaarde	Huurwoning, 100% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 100% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 150% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 100% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 150% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 100% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 150% van gem.woningwaarde
Menaldumadeel	43	49	-5	0	0%	0%	65	116	116	181				
Nijefurd	55	58	-3	0	0%	0%	72	124	130	195				
Ooststellingwerf	49	37	12	12	11%	11%	57	95	95	142				
Opsterland	48	54	-6	0	0%	0%	72	131	131	204				
Schiermonnikoog	158	155	3	3	1%	1%	91	152	152	228				
Skarsterlân	52	41	11	11	8%	8%	62	103	103	155				
Smallingerland	48	61	-13	0	0%	0%	72	130	129	201				
Sneek	48	58	-10	0	0%	0%	71	125	120	187				
Terschelling	94	61	33	33	16%	16%	52	87	87	131				
Tytsjerksteradiel	49	59	-9	0	0%	0%	80	141	141	218				
Vlieland	108	113	-5	0	0%	0%	93	160	160	243				
Weststellingwerf	51	59	-8	0	0%	0%	90	151	133	208				
Wûnseradiel	48	44	4	4	3%	3%	63	106	106	158				
Wymbritseradiel	51	44	7	7	5%	5%	64	107	107	161				
Drenthe														
Aa en Hunze	58	57	0	0	0%	0%	89	148	148	222				
Assen	49	53	-4	-1	-1%	-1%	68	117	122	183				
Borger-Odoorn	53	67	-14	0	0%	0%	84	150	150	233				
Coevorden	51	56	-5	0	0%	0%	77	135	135	207				
De Wolden	59	54	6	6	4%	4%	91	151	151	227				
Emmen	48	73	-26	0	0%	0%	107	178	119	208				
Hoogeveen	51	55	-4	-4	-2%	-2%	79	132	132	197				
Meppel	50	49	2	2	1%	1%	71	118	118	178				
Midden-Drenthe	53	46	6	6	4%	4%	74	123	123	185				
Noordenveld	60	52	8	8	5%	5%	76	126	126	189				
Westerveld	68	61	8	8	5%	5%	89	148	148	222				
Tynaarlo	60	52	8	8	6%	6%	78	130	130	195				
Overijssel														
Almelo	48	57	-10	-10	-5%	-5%	81	134	134	201				
Bathmen	61	59	2	2	1%	1%	95	158	158	237				
Borne	56	54	2	2	2%	2%	83	139	139	208				
Dalfsen	57	41	16	16	12%	12%	71	119	119	178				
Dinkelland	56	61	-6	0	0%	0%	91	162	178	266				
Deventer	52	57	-5	-4	-2%	-2%	78	131	134	201				
Enschede	49	73	-24	-20	-8%	-8%	92	159	168	252				
Haaksbergen	54	62	-8	-8	-4%	-4%	100	167	167	251				
Hardenberg	48	44	5	5	3%	3%	76	127	127	191				
Hellendoorn	54	52	2	2	1%	1%	85	142	142	213				
Hengelo O	53	58	-6	-6	-3%	-3%	78	130	130	195				
Hof van Twente	57	52	5	5	3%	3%	84	141	141	211				
Rijssen	52	46	6	6	4%	4%	76	127	127	190				
Kampen	46	41	4	4	4%	4%	68	114	114	171				
Losser	54	46	8	8	6%	6%	71	119	119	178				
Oldenzaal	55	64	-9	-6	-3%	-3%	89	150	150	226				

	Huurwoning, 60% van gem. woningwaarde					Koopwoning, 100% van gem. woningwaarde			
	Huurwoning, 100% van gem. woningwaarde					Koopwoning, 150% van gem. woningwaarde			
	Idem, als % van de (totale) OZB-opbrengst					Idem, verhoogde tarieven riool/reiniging			
	Idem, gemeentelijke inkomsten					Mutatie ozb-opbrengst			
	Wegvallende ozb-opbrengst					Stijging algemene uitkering			
Olst	56	57	0	0	0%	98	165	165	248
Ommen	61	56	5	5	3%	92	154	154	231
Raalte	58	51	6	6	4%	85	141	141	212
Staphorst	47	25	22	22	26%	53	88	88	132
Steenwijkerland	55	56	-1	0	0%	80	135	135	204
Tubbergen	49	51	-1	0	0%	99	166	164	247
Twenterand	47	48	-2	-2	-1%	83	139	139	208
Wierden	53	48	5	5	4%	83	138	138	206
Zwartewaterland	44	46	-2						
Zwolle	56	67	-11	-11	-4%	93	155	155	233
Gelderland									
Aalten	53	34	20	20	18%	55	91	91	137
Angerlo	68	61	7	7	4%	84	140	140	210
Apeldoorn	62	73	-11	0	0%	96	167	167	257
Arnhem	57	103	-45	0	0%	48	140	140	255
Barneveld	62	46	16	16	11%	87	144	144	217
Lingewaard	59	48	11	11	8%	74	123	123	185
Bergh	59	36	23	23	22%	56	94	94	141
Beuningen	59	57	3	3	2%	91	151	151	226
Borculo	54	40	14	14	11%	65	108	108	162
Brummen	61	54	6	6	4%	87	144	144	217
Buren	61	42	19	19	15%	73	122	122	183
Culemborg	55	71	-16	0	0%	91	165	165	258
Didam	60	29	31	31	35%	47	79	79	119
Dinxperlo	61	32	29	29	30%	49	81	81	121
Doesburg	56	60	-3	-3	-2%	90	151	151	226
Doetinchem	58	52	6	6	3%	74	123	123	184
Druten	55	56	-1	0	0%	91	152	150	225
Duiven	55	43	12	12	8%	70	117	117	175
Ede	62	68	-6	-6	-3%	112	187	187	280
Eibergen	50	49	1	1	1%	88	147	147	220
Elburg	58	40	18	18	15%	67	112	112	168
Epe	68	57	11	11	7%	87	145	145	218
Ermelo	67	54	13	13	7%	90	150	150	225
Geldermalsen	63	52	11	11	7%	85	142	142	213
Gendringen	54	42	12	12	10%	67	112	112	167
Gorssel	80	59	20	20	14%	89	148	148	222
Groenlo	56	56	0	0	0%	83	138	139	209
Groesbeek	65	37	29	29	26%	57	95	95	142
Harderwijk	58	50	8	8	5%	77	128	128	193
Hattem	64	58	6	6	4%	89	149	149	223
Heerde	63	40	24	24	21%	64	107	107	161
Hengelo G	57	52	5	5	4%	84	140	140	210
Heumen	66	44	22	22	18%	68	113	113	169

	Stijging algemene uitkering	Wegvallende ozb-opbrengst	Mutatie gemeentelijke inkomsten	Idem, verhoogde tarieven riool/reiniging	Idem, als % van de (totale) OZB-opbrengst	Huurwoning, 60% van gem.woningwaarde	Huurwoning, 100% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 100% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 150% van gem.woningwaarde
Hummelo en Keppel	61	42	20	20	17%	71	118	118	177
Kesteren	51	52	0	0	0%	97	162	162	243
Lichtenvoorde	52	43	9	9	7%	75	125	125	188
Lingewaal	57	39	19	19	17%	63	105	105	157
Lochem	61	47	14	14	9%	74	124	124	186
Maasdriel	59	43	15	15	11%	75	125	125	187
Millingen aan de Rijn	57	57	0	0	0%	89	148	148	222
Neede	54	62	-7	0	0%	88	151	150	230
Neerijnen	58	49	9	9	6%	85	142	142	214
Nijkerk	62	54	8	8	5%	89	149	149	223
Nijmegen	58	110	-52	0	0%	41	141	141	267
Nunspeet	62	37	25	25	23%	63	105	105	157
Oldebroek	55	43	12	12	9%	77	129	129	193
Overbetuwe	57	46	11	11	8%	76	126	126	189
Putten	66	36	30	30	27%	63	105	105	158
Renkum	76	104	-28	0	0%	120	220	220	344
Rheden	65	76	-11	-11	-5%	109	182	182	273
Rijnwaarden	49	39	10	10	9%	61	102	102	153
Rozendaal	117	115	3	3	1%	170	284	284	426
Ruurlo	60	50	9	9	7%	79	132	132	198
Scherpenzeel	60	48	12	12	9%	75	125	125	187
Steenderen	61	35	26	26	23%	66	111	111	166
Tiel	54	45	9	9	6%	66	110	110	166
Ubbergen	67	54	13	13	8%	84	140	140	210
Voorst	65	41	24	24	17%	69	115	115	172
Vorden	66	40	26	26	23%	61	101	101	152
Wageningen	62	67	-5	0	0%	92	160	170	254
Warnsveld	60	50	10	10	8%	78	130	130	195
Wehl	55	34	21	21	20%	62	103	103	154
West Maas en Waal	58	55	3	3	2%	90	151	151	226
Westervoort	51	49	2	2	2%	78	130	130	194
Wijchen	60	67	-7	0	0%	94	163	163	250
Winterswijk	57	42	14	14	10%	65	108	108	162
Wisch	57	41	16	16	12%	64	107	107	161
Zaltbommel	57	46	10	10	6%	78	130	130	194
Zelhem	58	37	21	21	20%	62	103	103	155
Zevenaar	59	48	11	11	8%	68	114	114	171
Zutphen	55	44	11	11	8%	59	98	98	148
Utrecht									
Abcoude	87	116	-29	-29	-10%	178	297	297	446
Amerongen	62	61	1	1	1%	105	174	174	262
Amersfoort	64	86	-23	0	0%	99	182	182	286
Baarn	80	48	32	32	23%	69	115	115	172
Breukelen	75	70	5	5	2%	106	176	176	265

	Idem, als % van de (totale) OZB-opbrengst					Koopwoning, 100% van gem. woningwaarde			
	Huurwoning, 60% van gem. woningwaarde					Koopwoning, 150% van gem. woningwaarde			
	Idem, verhoogde tarieven riool/reiniging					Koopwoning, 100% van gem. woningwaarde			
	Idem, gemeentelijke inkomsten					Koopwoning, 150% van gem. woningwaarde			
	Mutatie ozb-opbrengst					Koopwoning, 100% van gem. woningwaarde			
	Wegvallende ozb-opbrengst					Koopwoning, 150% van gem. woningwaarde			
	Stijging algemene uitkering					Koopwoning, 100% van gem. woningwaarde			
Bunnik	69	99	-30	-24	-8%	141	246	261	392
Bunschoten	57	37	20	20	17%	63	105	105	158
De Bilt	88	80	8	8	4%	116	194	194	291
De Ronde Venen	71	61	10	10	6%	94	156	156	234
Doorn	87	89	-2	-2	-1%	133	222	222	334
Driebergen-Rijsenburg	77	80	-3	-3	-2%	121	202	202	303
Eemnes	70	56	14	14	9%	88	147	147	220
Houten	64	75	-10	-10	-5%	116	194	194	291
IJsselstein	60	49	11	11	8%	75	126	126	189
Leersum	75	60	15	15	10%	93	155	155	232
Leusden	66	58	8	8	4%	91	152	152	228
Loenen	86	76	10	10	5%	120	199	199	299
Lopik	58	44	13	13	10%	81	135	135	202
Maarn	89	74	15	15	8%	106	177	177	265
Maarssen	63	51	12	12	8%	80	134	134	201
Montfoort	62	62	0	0	0%	102	170	170	255
Nieuwegein	60	57	3	3	2%	83	138	138	207
Oudewater	64	32	31	31	31%	52	87	87	131
Renswoude	57	38	18	18	15%	72	120	120	180
Rhenen	63	66	-3	-3	-2%	106	176	176	265
Soest	76	56	20	20	12%	82	137	137	206
Utrecht	64	68	-4	0	0%	84	145	145	222
Veenendaal	56	46	10	10	7%	72	120	120	180
Wijk bij Duurstede	63	55	7	7	5%	88	147	147	221
Woerden	67	56	11	11	6%	83	138	138	206
Woudenberg	63	64	-1	0	0%	107	178	177	266
Zeist	85	69	16	16	7%	95	158	158	238
Noord-Holland									
Aalsmeer	73	71	2	2	1%	106	176	176	265
Alkmaar	57	52	5	5	3%	70	116	116	174
Amstelveen	82	77	5	5	2%	100	166	166	249
Amsterdam	77	53	24	24	11%	58	97	97	145
Andijk	54	40	14	14	9%	63	105	105	157
Anna Paulowna	52	49	3	3	2%	80	134	134	201
Beemster	65	50	15	15	11%	87	146	146	218
Bennebroek	91	71	20	20	11%	104	174	174	261
Bergen NH	94	75	19	19	9%	106	176	176	264
Beverwijk	57	57	0	0	0%	70	117	117	176
Blaricum	132	110	22	22	7%	163	272	272	408
Bloemendaal	129	129	-1	0	0%	198	330	330	496
Bussum	91	46	44	44	37%	62	104	104	156
Castricum	69	53	17	17	12%	79	132	132	199
Den Helder	51	57	-6	-4	-2%	68	113	110	166
Diemen	68	48	20	20	11%	68	113	113	170

	Wegvallende ozb-opbrengst	Mutatie gemeentelijke inkomsten	Idem, verhoogde tarieven riool/reiniging	Huurwoning, 60% van de (totale) OZB-opbrengst	Huurwoning, 100% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 100% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 150% van gem.woningwaarde		
Stijging algemene uitkering									
Drechterland	54	42	12	12	11%	67	111	111	167
Edam-Volendam	60	47	13	13	9%	71	118	118	176
Enkhuizen	54	75	-20	0	0%	81	150	150	237
Graft-De Rijp	64	44	20	20	16%	71	118	118	178
Haarlem	64	62	1	1	1%	82	136	136	204
Haarlemmerliede c.a.	66	64	3	3	1%	102	170	170	255
Haarlemmermeer	67	77	-11	-9	-3%	117	195	192	289
Harenkarspel	62	37	25	25	23%	59	98	98	148
Heemskerk	57	55	3	3	2%	81	134	134	201
Heemstede	93	91	3	3	1%	133	222	222	333
Heerhugowaard	52	59	-6	-6	-4%	89	149	149	224
Heiloo	75	45	30	30	26%	67	111	111	167
Hilversum	75	73	3	3	1%	98	164	164	246
Hoorn	54	54	1	1	0%	77	128	128	192
Huizen	76	46	31	31	25%	67	112	112	168
Landsmeer	70	68	2	2	1%	101	169	169	253
Langedijk	62	51	10	10	7%	81	135	135	203
Laren	133	92	41	41	16%	137	229	229	344
Medemblik	55	54	2	2	1%	77	128	128	192
Muiden	84	62	22	22	13%	92	153	153	229
Naarden	104	75	29	29	14%	97	162	162	242
Niedorp	56	54	2	2	1%	88	147	147	220
Noorder-Koggenland	57	51	6	6	4%	80	133	133	200
Obdam	52	47	5	5	4%	81	135	135	203
Oostzaan	65	63	2	2	1%	92	153	153	230
Opmeer	53	40	13	13	11%	66	109	109	164
Ouder-Amstel	79	66	13	13	5%	93	155	155	233
Purmerend	54	54	0	0	0%	76	126	126	190
Schagen	62	57	4	4	2%	79	131	131	197
Schermer	59	61	-2	0	0%	98	167	172	258
Stede Broec	49	36	12	12	13%	56	93	93	139
Texel	86	40	46	46	35%	42	69	69	104
Uitgeest	60	53	7	7	5%	84	140	140	211
Uithoorn	69	61	8	8	4%	86	144	144	215
Velsen	60	62	-3						
Venhuizen	60	44	15	15	12%	73	121	121	182
Waterland	69	66	3	3	1%	101	169	169	254
Weesp	63	48	15	15	9%	64	107	107	160
Wervershoof	54	36	18	18	15%	57	95	95	143
Wester-Koggenland	57	22	35	35	55%	36	60	60	90
Wieringen	54	45	9	9	7%	64	106	106	159
Wieringermeer	47	44	2	2	1%	71	119	119	179
Wijdmeren	84	69	15	15	8%	101	169	169	253
Wognum	54	38	16	16	15%	68	113	113	170

	Idem, verhoogde tarieven riool/reiniging	Idem, als % van de (totale) OZB-opbrengst	Huurwoning, 60% van gem. woningwaarde	Huurwoning, 100% van gem. woningwaarde	Koopwoning, 100% van gem. woningwaarde	Koopwoning, 150% van gem. woningwaarde				
Stijging algemene uitkering	Mutatie gemeentelijke inkomsten	Wegvallende ozb-opbrengst								
Wormerland	58	64	-7	-7	-4%	97	162	162	244	
Zaanstad	55	62	-7	0	0%	69	125	137	207	
Zandvoort	88	84	4	4	2%	101	169	169	253	
Zeevang	66	59	8	8	5%	95	158	158	238	
Zijpe	73	53	20	20	13%	66	110	110	165	
Zuid-Holland										
Alblasserdam	52	55	-3	-3	-2%	79	132	132	198	
Albrandswaard	66	63	4	4	2%	90	150	150	224	
Alkemade	67	52	15	15	9%	84	141	141	211	
Alphen a/d Rijn	57	58	-2	-1	-1%	87	146	145	218	
Barendrecht	63	71	-8	-8	-4%	102	171	171	256	
Bergambacht	67	71	-3	0	0%	107	184	192	288	
Bergschenhoek	68	68	1	1	0%	108	180	180	270	
Berkel en Rodenrijs	60	69	-9	0	0%	89	163	186	279	
Bernisse	57	56	1	1	1%	90	149	149	224	
Binnenmaas	61	54	7	7	4%	80	134	134	201	
Bleiswijk	60	48	12	12	8%	76	127	127	191	
Bodegraven	58	47	12	12	8%	77	129	129	193	
Boskoop	61	79	-18	-18	-8%	126	211	211	316	
Brielle	61	60	1	1	1%	86	144	144	216	
Capelle aan den IJssel	57	59	-2	-2	-1%	80	133	133	199	
Cromstrijen	59	61	-2	-2	-1%	90	150	151	226	
De Lier	55	74	-19	0	0%	93	175	175	278	
Delft	59	66	-7	-7	-3%	86	144	144	216	
Dirksland	53	38	16	16	14%	56	93	93	140	
Dordrecht	53	60	-7	0	0%	65	118	118	185	
Giessenlanden	64	37	27	27	25%	61	101	101	152	
Goedereede	84	61	22	22	14%	72	121	121	181	
Gorinchem	56	45	11	11	7%	63	106	106	159	
Gouda	59	68	-9							
Graafstroom	55	46	9	9	5%	92	153	153	230	
Hardinxveld-Giessendam	53	33	20	20	19%	53	89	89	133	
Hellevoetsluis	56	53	3	3	2%	85	141	141	212	
Hendrik-Ido-Ambacht	55	64	-8	0	0%	78	138	138	213	
Hillegom	66	61	5	5	3%	74	124	124	186	
Jacobsouwde	70	53	17	17	12%	69	115	115	172	
Katwijk	63	45	18	18	13%	89	148	148	222	
Korendijk	54	44	10	10	8%	81	135	135	203	
Krimpen aan den IJssel	57	78	-21	-21	-9%	121	201	201	301	
Leerdam	52	57	-5	-5	-3%	99	165	165	248	
Leiden	61	137	-76	-29	-7%	142	270	270	428	
Leiderdorp	67	69	-2	-2	-1%	78	131	132	197	
Leidschendam-Voorburg	68	67	1	1	1%	97	162	162	243	
Liemeer	62	53	9	9	6%	75	125	125	188	

	Stijging algemene uitkering	Wegvallende ozb-opbrengst	Mutatie gemeentelijke inkomsten	Idem, verhoogde tarieven riool/reiniging	Idem, als % van de (totale) OZB-opbrengst	Huurwoning, 60% van gem.woningwaarde	Huurwoning, 100% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 100% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 150% van gem.woningwaarde
Waddinxveen	57	54	3	3	2%	109	181	181	271
Warmond	83	77	6	6	3%	80	133	133	199
Wassenaar	126	137	-12	-12	-3%	131	218	218	327
Wateringen	59	66	-7	-7	-3%	231	385	385	578
Westvoorne	84	56	28	28	19%	61	101	101	152
Zederik	56	35	21	21	19%	78	131	131	196
Zevenhuizen-Moerkapelle	60	54	6	6	4%	87	145	145	218
Zoetermeer	60	98	-37	-3	-1%	131	246	246	389
Zoeterwoude	64	46	17	17	7%	57	96	96	143
Zwijndrecht	56	61	-6						
Zeeland									
Borsele	47	59	-12	0	0%	86	153	153	236
Goes	54	77	-23	0	0%	37	94	94	165
Hulst	48	43	5	5	4%	69	115	115	172
Kapelle	50	53	-2	0	0%	70	121	121	184
Middelburg	52	53	-1	-1	-1%	61	102	102	153
Noord-Beveland	85	101	-15	0	0%	66	117	117	181
Reimerswaal	43	44	-1	0	0%	80	135	135	204
Schouwen-Duiveland	70	71	-1	-1	0%	68	114	114	170
Sluis	63	56	7	7	4%	67	111	111	166
Terneuzen	44	50	-6						
Tholen	43	33	10	10	10%	52	87	87	130
Veere	75	64	11	11	6%	42	69	69	104
Vlissingen	52	58	-7	0	0%	91	160	160	246
Noord-Brabant									
Aalburg	54	53	1	1	1%	58	97	97	145
Alphen-Chaam	68	58	10	10	5%	40	67	67	101
Asten	67	46	22	22	15%	40	66	66	100
Baarle-Nassau	68	63	5	5	2%	77	128	128	192
Bergen op Zoom	53	48	5	5	3%	58	97	97	146
Bergeijk	70	49	21	21	14%	66	111	111	166
Bernheze	60	58	2	2	1%	121	201	201	302
Best	66	45	21	21	16%	76	127	127	190
Bladel	66	49	17	17	10%	70	116	116	174
Boekel	56	46	10	10	6%	58	96	96	144
Boxmeer	60	55	5	5	3%	111	185	185	278
Boxtel	61	56	5	5	3%	102	169	169	254
Breda	64	56	7	7	4%	94	157	157	236
Cranendonck	69	58	10	10	6%	95	158	158	237
Cuijk	56	40	16	16	12%	76	127	127	190
Deurne	59	49	10	10	6%	82	136	136	204
Dongen	55	47	8	8	5%	83	138	138	207
Drimmelen	59	47	11	11	8%	68	114	114	171
Eersel	67	68	-2	0	0%	101	172	176	264

	Wegvallende ozb-opbrengst	Mutatie gemeentelijke inkomsten	Idem, verhoogde tarieven riool/reiniging	Huurwoning, 60% van de (totale) OZB-opbrengst	Huurwoning, 100% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 100% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 150% van gem.woningwaarde		
Stijging algemene uitkering									
Eindhoven	63	54	9	9	4%	77	129	129	193
Etten-Leur	56	50	6	6	4%	92	154	154	231
Geertruidenberg	55	36	19	19	12%	58	97	97	145
Geldrop	60	47	14	14	10%	74	124	124	186
Gemert-Bakel	59	47	12	12	8%	95	159	159	238
Gilze en Rijen	55	43	11	11	7%	64	107	107	161
Goirle	61	51	9	9	7%	69	115	115	173
Grave	58	59	-1	0	0%	80	134	137	205
Haaren	68	61	7	7	4%	71	118	118	177
Halderberge	61	46	15	15	11%	75	125	125	187
Heeze-Leende	71	57	14	14	8%	68	114	114	171
Helmond	56	70	-14	-14	-6%	124	206	206	309
Heusden	61	42	19	19	16%	60	100	100	150
Hilvarenbeek	64	54	10	10	7%	107	178	178	267
Laarbeek	62	46	16	16	11%	70	116	116	174
Landerd	61	47	14	14	9%	92	153	153	229
Lith	62	54	8	8	4%	63	106	106	159
Loon op Zand	58	50	9	9	6%	87	145	145	218
Maasdonk	60	48	12	12	7%	87	145	145	218
Mierlo	67	54	13	13	9%	81	134	134	202
Mill en Sint Hubert	62	49	13	13	9%	85	142	142	213
Moerdijk	58	50	8	8	2%	103	172	172	258
Nuenen c.a.	74	91	-18	-13	-5%	94	165	177	265
Oirschot	65	44	21	21	13%	82	136	136	204
Oisterwijk	71	55	16	16	10%	79	132	132	199
Oosterhout	63	56	8	8	4%	97	162	162	242
Oss	58	49	9	9	6%	76	126	126	189
Reusel- De Mierden	61	61	1	1	0%	120	199	199	299
Roosendaal	56	49	7	7	4%	106	177	177	265
Rucphen	59	51	9	9	6%	100	167	167	250
Schijndel	64	43	21	21	16%	60	101	101	151
s-Hertogenbosch	64	62	2	2	1%	85	142	142	213
Sint-Anthonis	57	47	10	10	6%	89	148	148	222
Sint-Michielsgestel	69	66	3	3	2%	100	167	167	250
Sint-Oedenrode	66	49	17	17	12%	54	90	90	135
Someren	60	41	19	19	15%	64	107	107	160
Son en Breugel	73	70	4	4	2%	99	165	165	247
Steenbergen	55	54	1	1	1%	90	149	149	224
Tilburg	55	49	6	6	4%	104	173	173	259
Uden	61	58	4	4	2%	115	191	191	287
Valkenswaard	69	64	5	5	2%	105	175	175	262
Veghel	58	45	12	12	8%	84	140	140	210
Veldhoven	66	54	11	11	6%	94	157	157	236
Vught	78	77	1	1	1%	81	135	135	203

	Idem, verhoogde tarieven riool/reiniging	Idem, als % van de (totale) OZB-opbrengst	Huurwoning, 60% van gem.woningwaarde	Huurwoning, 100% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 100% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 150% van gem.woningwaarde				
	Stijging algemene uitkering	Mutatie gemeentelijke inkomsten	Wegvallende ozb-opbrengst							
Waalre	83	66	17	17	10%	49	82	82	123	
Waalwijk	56	49	7	7	5%	85	141	141	212	
Werkendam	53	45	8	8	6%	86	144	144	216	
Woensdrecht	59	47	12	12	8%	77	128	128	192	
Woudrichem	55	48	7	7	5%	90	149	149	224	
Zundert	63	47	16	16	11%	86	144	144	216	
Limburg										
Ambt Montfort	61	47	14	14	11%	101	168	168	252	
Arcen en Velden	62	55	7	7	4%	72	121	121	181	
Beek	62	63	-1	0	0%	87	147	149	224	
Beesel	58	38	20	20	19%	58	96	96	144	
Bergen L	56	44	13	13	10%	73	122	122	184	
Brunssum	57	57	0	0	0%	113	189	189	284	
Echt	61	48	13	13	9%	72	120	120	181	
Eijsden	61	44	18	18	14%	67	111	111	166	
Gennep	60	41	19	19	15%	66	110	110	165	
Gulpen-Wittem	64	70	-6	0	0%	93	155	142	220	
Haelen	59	37	22	22	16%	60	100	100	150	
Heel	60	42	18	18	12%	47	79	79	118	
Heerlen	56	64	-8	0	0%	103	182	182	280	
Helden	56	46	10	10	7%	85	142	142	213	
Heythuysen	56	34	23	23	23%	59	98	98	147	
Horst aan de Maas	59	68	-9	0	0%	115	191	171	267	
Hunsel	56	45	11	11	8%	71	119	119	178	
Kerkrade	55	72	-16	-16	-7%	134	223	223	334	
Kessel	61	47	14	14	10%	47	79	79	118	
Landgraaf	55	68	-13	-7	-4%	113	197	197	302	
Maasbracht	60	43	17	17	12%	67	112	112	168	
Maasbree	55	50	5	5	3%	89	148	148	222	
Maastricht	63	69	-6	-6	-2%	112	187	187	280	
Margraten	66	57	9	9	6%	56	93	93	140	
Meerlo-Wanssum	59	53	6	6	4%	86	144	144	215	
Meerssen	66	67	0	0	0%	71	119	119	178	
Meijel	60	42	18	18	15%	60	101	101	151	
Mook en Middelaar	74	78	-4	0	0%	93	155	146	223	
Nederweert	60	51	9	9	5%	65	108	108	163	
Nuth	61	56	6	6	3%	97	162	162	243	
Onderbanken	59	72	-13	-3	-2%	95	174	190	289	
Roerdalen	63	53	9	9	6%	89	148	148	222	
Roermond	57	52	6	6	3%	97	161	161	242	
Roggel en Neer	56	34	21	21	22%	73	122	122	183	
Schinnen	60	59	1	1	1%	101	168	168	251	
Sevenum	58	58	0	0	0%	94	158	159	238	
Simpelveld	59	77	-19	-18	-9%	121	202	203	304	

	Stijging algemene uitkering	Wegvallende ozb-opbrengst	Mutatie gemeentelijke inkomsten	Idem, verhoogde tarieven riool/reiniging	Idem, als % van de (totale) OZB-opbrengst	Huurwoning, 60% van gem.woningwaarde	Huurwoning, 100% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 100% van gem.woningwaarde	Koopwoning, 150% van gem.woningwaarde
Sittard-Geleen	60	58	1	1	1%	94	156	156	234
Stein	59	58	0	0	0%	72	120	120	180
Swalmen	58	49	9	9	7%	81	135	135	202
Thorn	67	49	17	17	12%	70	116	116	174
Vaals	63	44	20	20	16%	72	120	120	181
Valkenburg aan de Geul	66	72	-6	-5	-2%	87	148	151	227
Venlo	56	69	-12	0	0%	77	146	146	232
Venray	56	55	0	0	0%	89	148	148	222
Voerendaal	62	46	16	16	14%	65	108	108	162
Weert	63	49	14	14	9%	63	105	105	157
Flevoland									
Almere	52	60	-8	-8	-4%	120	200	200	300
Dronen	50	47	2	2	2%	74	123	123	185
Lelystad	47	82	-35	-2	-1%	144	272	272	431
Noordoostpolder	43	42	2	2	1%	79	131	131	197
Urk	36	40	-4	0	0%	92	162	162	250
Zeewolde	52	49	4	4	2%	94	157	157	236

Gemiddelde	60	60	0	4	3%	84	144	144	219
Minimum	36	155	-76	-29	-10%	31	60	60	89
Maximum	158	22	46	46	55%	231	385	385	578

Aantal nadeelgemeenten	162	66	66
Gemeenten zonder nadeel	327	418	418
Gegevens ontbreken	0	5	5

Totaal nadeel	96 mln euro
Verhoging rioolrecht en reinigingsheffing (lastenverzwaring)	59 mln euro
Resterend nadeel	37 mln euro

Verkrijgbaar in de reeks COELO-rapporten:

- 94-1 M.A. Allers, C.A. de Kam, *Advies over de kostentoedeling van waterschappen*, 1994.
- 95-1 M.A. Allers, C.G.M. Sterks, *Naar een geïntegreerd stelsel voor gesubsidieerde arbeid? Evaluatie van de voorstellen van de commissie Houben*, 1995.
- 95-2 M.A. Allers, *Inkomenseffecten van het gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid*, 1995.
- 96-1 C.G.M. Sterks, M.A. Allers, *Herziening van de financiële verhouding en de lokale lastendruk*, 1996.
- 96-2 M.A. Allers, *Financiële gevolgen van de verruiming van het kwijtscheldingsbeleid van de gemeente Groningen*, 1996.
- 96-3 M.A. Allers, *Profijt van de gemeentelijke overheid. De invloed van het gemeentebestuur op de koopkracht van de minima in Groningen*, 1996.
- 96-4 M.A. Allers, *De Armoedenota en het minimabeleid in de gemeente Delfzijl*, 1996.
- 96-5 C.A. de Kam, M.A. Allers, *Om de loongrens. Verkenning van gevolgen van grondslag-versmalling bij de premieheffing voor de Ziekenfondswet*, 1996.
- 97-1 M.A. Allers, *Tariefdifferentiatie in de OZB en de fiscale concurrentiepositie van de gemeente Groningen*, 1997.
- 97-2 C.G.M. Sterks, *Alternatieven voor milieuleg*, 1997.
- 97-3 M.A. Allers, *Gemeentelijke woonlasten voor water- en walbewoners vergeleken*, 1997.
- 97-4 Drs. A.J.W.M. Verhagen, *Criteria aan de verdeelmaatstaf en van specifieke uitkeringen*, 1997.
- 98-1 M.A. Allers, *De invloed van de burger op de gemeentelijke belastingdruk*, 1998.
- 99-1 M.A. Allers, *Gemeentelijk minimabeleid en armoedeval*, 1999.
- 99-2 M.A. Allers, *Armoedebestuur en armoedeval in Vlaardingen*, 1999.
- 00-1 A.J.W.M. Verhagen, *COELO-Overzicht specifieke uitkeringen 1999, 2000*.
- 00-2 M.A. Allers, *Armoedebestuur en armoedeval in Soest*, 2000.
- 00-3 K. Grit, *Dynamiek van de lokale overheid. Economisering in Tilburg*, 2000.
- 00-4 M.A. Allers en A. Veenkamp, *Een woonlastenfonds voor Groningen?*, 2000.
- 00-5 M.A. Allers, *Armoedebestuur en armoedeval in Alphen aan den Rijn*, 2000.
- 00-6 M.A. Allers, *Armoedeval in Amsterdam, 2000-2001*, 2000.
- 00-7 M.A. Allers, *Het decentrale belastinggebied, de kwaliteit van de lokale afweging en de politieke participatie*, 2000.
- 01-1 A.J.W.M. Verhagen, *Voorstel voor wijziging van de Financiële-verhoudingswet en enkele andere wetten*, 2001.
- 02-1 E. Gerritsen, M.A. Allers, *Weerstandsvermogen en vermogenspositie gemeente Apeldoorn*, 2002.
- 02-2 E. Gerritsen, *Begrotingsvergelijking gemeente Zaanstad*, 2002.
- 02-3 M.A. Allers, *Armoedebestuur en armoedeval in Heerlen*, 2002.
- 02-4 M.A. Allers, *Herverdeeeffecten van de voorgenomen afschaffing van de OZB op woningen*, 2002.
- 02-5 E. Gerritsen, *Stille reserves van gemeenten*, 2002.
- 03-1 M.A. Allers, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2003*, 2003.
- 03-2 M.A. Allers, *Koopkrachteffecten van afschaffing van de gebruikersheffing van de OZB op woningen*, 2003.

Bovenstaande rapporten kunnen worden gedownload van Internet (www.coelo.nl), of besteld bij COELO, postbus 800, 9700 AV Groningen, telefoon 050 3637018.

Andere COELO-uitgaven:

Diverse auteurs, *Atlas van de lokale lasten*. Verschijnt jaarlijks sinds 1997.

E. Gerritsen en M.A. Allers, *Decentrale Overheden in Balans? Een atlas van de vermogensposities van de decentrale overheden*, April 2001.

M.A. Allers en J. den Heeten, *Armoedeval: is ontsnappen mogelijk?*, COELO/SGBO, bundel bij het gelijknamige symposium te Leeuwarden, 20 maart 2000.

Meer informatie over COELO en COELO-publicaties is beschikbaar op Internet: www.coelo.nl